د پوهنې وزارت
د تعليمي نصاب، د ښوونکو د روزنې
او د ساينس د مرکز معينيت
د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي
کتابونو د تاليف لوی رياست

ټولنيز لوستونه

څلورم ټولگی

Ketabton.com

د چاپ کال: ۱۳۸۹ هـ . ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

TM TM TM TM

درسي کتابونه د پوهنې په وزارت پورې اړه لري.
په بازار کې يې اخيستنه او خرڅونه په کلکه منع
ده. له سرغړونکو سره يې قانوني چلن کيږي.

TM TM TM TM

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنې وزارت
د تعليمي نصاب، د ښوونکو د روزنې
او د ساينس د مرکز معينيت
د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي
کتابونو د تاليف لوی رياست

ټولنيز لوستونه

څلورم ټولگی

د چاپ کال: ۱۳۸۹ هـ . ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب د تالیف، څېړنې او تدقیق کمېټې

لیکوالان:

- د سرمؤلف مرستیاله شکیلا "حبیب رحیمي" د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د ټولنیزو علومو د دیپارتمنت آمر
- الحاج سرمؤلف نجیب الله "امین افغان" د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د ټولنیزو علومو د دیپارتمنت علمي غړی
- مؤلف سیدحبیب الله ولیزاده د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د ټولنیزو علومو د دیپارتمنت علمي غړی
- د سرمؤلف مرستیال محمد افضل د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د ټولنیزو علومو د دیپارتمنت علمي غړی.

ژباړونکي

- د سرمؤلف مرستیال محمد افضل
- مؤلف سید حبیب الله "ولیزاده وردک"

د څېړنې او تدقیق کمېټې:

د پوهنې وزارت:

- پوهاند غلام جیلاني عارض د جغرافیې د دیپارتمنت ستر سلاکار
- پروفیسور داکترمحمد رازق بهیر د جغرافیې د دیپارتمنت فني سلاکار
- حاجي عبدالاحد غزنیوال د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د ټولنیزو علومو د څانګې علمي غړی
- مؤلف محمدرفیق مومند د جغرافیې د دیپارتمنت غړی
- سیف الرحمن آشنا د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د پښتو دیپارتمنت کار کوونکی او اډیټور.
- سید انور میچنخیل د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د هنرونو دیپارتمنت غړی(رسام).
- محمد حسین احمدزی د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د ټولنیزو علومو علمي غړی
- زبورا د مریم د لیسې ښوونکې

د محتویاتو، دیني، فرهنګي او سیاسي برخو د څېړنې او کره کتنې کمېټې:

- دوکتور محمد یوسف نیازي د پوهنې وزارت سلاکار
- محمد آصف ننګ د پوهنې وزارت د خپرونو او اطلاعاتو رئیس.

د څېړنې او تدقیق د څارنې کمیټه:

- دکتور عبدالغفور غزنوي د پوهنې وزارت د تعلیمي نصاب، د ښوونکو د روزنې او د ساینس مرکز معین دکمېټې رئیس
_ محمد صدیق پتمن د پوهنې وزارت تدریسي مرستیال. غړی.
_ د سرمؤلف مرستیال عبدالظاهر ګلستاني د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تألیف رئیس. غړی.

طرح او ډیزاین: حمید الله غفاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستـــان دی   دا عزت د هــــر افغان دی
کور د سولې کور د تورې   هر بچي يې قهرمـــان دی
دا وطن د ټولو کـور دی   د بلوڅــــو د ازبکــــو
د پښتـــون او هزاره وو   د ترکمنــــو د تاجکـــــو
ورسره عرب، گوجـــر دي   پامیـــریان، نورستانیـــــان
براهوي دي، قزلباش دي   هم ایمـــاق، هم پشــه یان
دا هیـــواد به تل ځلیږي   لکـــه لمـــر پر شنه آسمـان
په سینــه کې د آسیــا به   لکـــه زړه وي جـــاویدان
نوم د حق مودی رهبـــر   وايو الله اکبر وايو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د پوهنې د وزیر پیغام

ګرانو استادانو، ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختیا او پرمختګ بنسټ جوړوي. تعلیمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د علمي پرمختګ او ټولنې د اړتیاوو له مخې رامنځته کیږي. څرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنیزې اړتیاوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعلیمي نصاب هم علمي او رغنده انکشاف ومومي. البته نه ښایي چې تعلیمي نصاب د سیاسي بدلونونو او د اشخاصو د نظریو او هیلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتیب شوی دی. علمي ګټورې موضوعګانې پکې زیاتې شوې دي. د زده کړې په بهیر کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدریسي پلان برخه ګرځېدلې ده.

هیله من یم دا کتاب له لارښوونو او تعلیمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د میتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده‌کوونکو میندې او پلرونه هم د خپلو لوڼو او زامنو په باکیفیته ښوونه او روزنه کې پرله پسې ګډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هیلې ترسره شي او زده‌کوونکو او هېواد ته ښې بریاوې ور په برخه کړي.

زه پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ ګران استادان او ښوونکي د تعلیمي نصاب په رغنده پلي کولو کې ستره دنده او دروند مسؤولیت لري.

د پوهنې وزارت تل زیار کاږي چې د پوهنې تعلیمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دین له بنسټونو، د وطن دوستی د پاک حس په ساتلو او علمي معیارونو سره سم د ټولنې د څرګندو اړتیاوو له مخې پراختیا ومومي.

په دې ډګر کې د هېواد له ټولو علمي شخصیتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده‌کوونکو له میندو او پلرونو څخه هیله لرم چې د خپلو نظریو او رغنده وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لا ښه تالیف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې ددې کتاب په چمتو کولو او ترتیب کې یې مرسته کړې، له ملي او نړیوالو درنو موسسو، او نورو ملګرو هېوادونو څخه چې د نوي تعلیمي نصاب په چمتو کولو او تدوین او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې یې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفیق

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

سرلیک مخ

لومړی څپرکی: ټولنیز ژوند (۴ درسي ساعتونه) ....

لومړی لوست: ټولنیز ژوند.. ..... ۱-۳

دویم لوست: کورنۍ ۴-۵

درېیم لوست: د کورنۍ ارزښت او ډولونه ۶-۸

څلورم لوست: د کورنۍ د غړو دندې.................................... ۹-۱۱

دویم څپرکی: ښوونځی. (۳ درسي ساعتونه)...........................

پنځم لوست: د ښوونځي او ښوونې او روزنې ارزښت .... ۱۲ -۱۳

شپږم لوست: د ښوونځي د غړو دندې ۱۴-۱۶

اووم لوست: د ښوونځي او ښوونې او روزنې تاریخ ۱۷-۱۸

درېیم څپرکی: کلی (۴ درسي ساعتونه) ....

اتم لوست: په کلي کې استوګنه ۱۹-۲۰

نهم لوست: د کلیوالو کسبونه او لاسي کارونه.. .... ۲۱-۲۲

لسم لوست: کلی او کرنه.................................. .... ۲۳-۲۵

یولسم لوست: کلی او څاروي.. ۲۶-۲۷

څلورم څپرکی: ښار (۸ درسي ساعتونه) ....

دولسم لوست: ښاري ژوند ۲۸-۲۹

دیارلسم لوست: ښاري کسبونه ۳۰-۳۱

څوارلسم لوست: ترافیکي مقررات ۳۲-۳۳

پنځلسم لوست: دولتي ادارې ۳۴-۳۵

شپاړسم لوست: د ښارونو ډولونه ۳۶-۳۷

اوولسم لوست: د افغانستان مهم او تاریخي ښارونه ۳۸-۳۹

اتلسم لوست: د نړۍ لوی ښارونه ۴۰-۴۱

نولسم لوست: د ښاري ژوند چاپېریال.................................... ۴۲-۴۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرليک — **مخ**

پنځم څپرکی: زموږ هېواد (۱۱درسي ساعتونه) ....

شلم لوست: ملي بيرغ	۴۴-۴۵
يوويشتم لوست: څلور اصلي خواوې (سمتونه).......................	۴۶-۴۷
دوه ويشتم لوست: څلور فرعي سمتونه	۴۸-۴۹
درويشتم لوست: نقشه او د هغې څلور خواوې	۵۰-۵۱
څلور ويشتم لوست: زموږ د هېواد څلور خواوې	۵۲-۵۳
پنځه ويشتم لوست: زموږ د هېواد اداري وېش	۵۴-۵۵
شپږ ويشتم لوست: د افغانستان دين، ژبه، نژاد او نفوس	۵۶-۵۷
اووه ويشتم لوست: زموږ د هېواد غرونه	۵۸-۶۰
اته ويشتم لوست: زموږ د هېواد د غرونو ارزښت	۶۱
نهه ويشتم لوست: زموږ د هېواد سيندونه	۶۲-۶۴
دېرشم لوست: د سيندونو ارزښت	۶۵

شپږم څپرکی: زموږ نړۍ (۱۴ درسي ساعتونه) ....

يو دېرشم لوست: د نړۍ لويې وچې	۶۶-۶۷
دوه دېرشم لوست: د آسيا لويه وچه	۶۸-۷۰
درې دېرشم لوست: د اروپا لويه وچه	۷۱-۷۳
څلور دېرشم لوست: د افريقا لويه وچه	۷۴-۷۵
پنځه دېرشم لوست: د امريکا لويه وچه	۷۶-۷۷
شپږ دېرشم لوست: د استراليا او اوقيانوسې لويه وچه	۷۸-۷۹
اووه دېرشم لوست: انتارکتيکا (جنوبي قطب)	۸۰-۸۱
اته دېرشم لوست: سمندرونه او د هغوی ګټې	۸۲-۸۳
نهه دېرشم لوست: د اطلس سمندر (اوقيانوس)..	۸۴-۸۵
څلوېښتم لوست: د هند سمندر..	۸۶-۸۷
يو څلوېښتم لوست: شمالی منجمد سمندر	۸۸-۸۹
دوه څلوېښتم لوست: ځمکه او د هغې شکل	۹۰-۹۲
درې څلوېښتم لوست: طول البلدونه او عرض البلدونه	۹۳-۹۴
څلور څلوېښتم لوست: د ځمکې حرکتونه	۹۵-۹۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی لوست

لومړی څپرکی

ټولنيز ژوند

موخې:

– زده کوونکي دې د ټولنيز ژوند په معنا پوه شي.

– زده کوونکي دې له ټولنيزو چارو سره مينه پيدا کړي او هم دې برخه پکې واخلي.

- په لاندې عکسونو کې څه ډول شيان وينئ؟

له لاندې لغتونو سره آشنا شئ:

موخه	هدف، مقصد
ټولنيز	ګډ، اجتماعي
پلورل	خرڅول
پيرودل	اخيستل
اړيکي	ارتباطات
ټولګيوال	همصنفي
ټوپيرونه	فرقونه

خلک په بازارکې د پلورلو او پيرودلو په حال کې

ښوونکې او زده کوونکي په ښوونځي کې

ماشومان د لوبو کولو په وخت کې

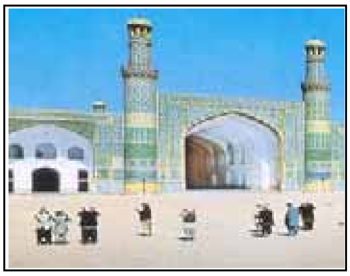

خلک په يوه جومات کې د عبادت کولو په وخت کې

د يوې کورنۍ غړي

خلک په يو واده کې د اتڼ کولو په حال کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

آیا لومړي مخ په انځورنو کې مو کوم داسې انځور ولیدو چې په هغه کې یوازې یو تن وي؟
د لومړي مخ له انځورونو څخه هر یو یې د ټولنیز ژوندانه یوه کیسه بیانوي. ټولنیز ژوند د وګړو او یا د وګړو د ډلو ترمنځ د ګډو هڅو سرته رسولو ته وایي، چې د ځینو اړتیاوو د لیرې کولو له امله په بېلابېلو وختونو او د ځانګړو دلیلونو له مخې هغې سره مخامخ کیږي. ټولنیز ژوند په یوازې توګـه پرمخ نه وړل کیږي. ددې کار لپاره د نورو انسانانو شته والي ته اړتیا ده. موږ باید له نورو انسانانو سره ښې او دوستانه اړیکې ولرو. په لاندې انځورونو کې دغه اړیکې په ښــه توګه څرګندې شوي دي.

د چرګو له څښتن څخه د هګیو اخیستل

د چرګوڅښتن خپلو چرګوته د دانو اچولو په حال کې

د یوې کورنۍ غړي د هګیو د خوړلو په حال کې

د کور یوه میرمن د هګیو د پخولو په حال کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د زده کوونکو هره ډله دې د ټولنیز ژوندانه د ښېګڼو په هکله، دوې، دوې جملې ولیکي او په ټولګي کې دې ولولي.

....

....

پوښتنې:

- ټولنیز ژوند څه ډول ژوندانه ته ویل کیږي؟
- ټولنیز ژوندانه ته څه وخت اړتیا پیداکیږي؟
- د واده د مراسمو تر سره کولو ته ټولنیز ژوند ویلای شو؟

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

زده کوونکي دې د استوګنې په خپل چاپیریال کې د رسم او رواجونو په اړوند، چې د ټولنیز ژوندانه یوه برخه ده، یولنډ مطلب ولیکي او سباته دې هغه په خپل ټولګي کې نورو ټولګیوالو ته ولولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم لوست

کورنۍ

موخه:
- زده کوونکي دې له کورنۍ سره بلد شي.

- کورنۍ څه وخت جوړېږي؟
- د کورنۍ د غړو شمېر څه وخت زیاتیږي؟

له لاندې لغتونو سره بلد شئ:

ترینډي	تروړګانې
دنده	وظیفه
بېلګه	نمونه، مثال
نیا	انا

د یوې کورنۍ د غړو عکس

کورنۍ د ښځې او نارینه ترمنځ د واده په کولو جوړېږي. د کوچني په پیدا کېدو ســره د کورنۍ د غړو شمېر زیاتیږي. د ماشومانو په زېږېدو دکورنۍ خوشحالي زیاتېږي. په ځینو کورنیو کې نېکونه، نیاګانې، ترونه او ترینډې هم له هغوی سره یوځای اوسېږي چې هغوی هم د کورنۍ غړي ګڼل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تیر مخ په انځور کې څه شیان او څوک وینئ د هغوی نومونه ولیکئ.

....
....
....

پوښتنې:

- آیا ستاسې نیکه او نیا له تاسو سره اوسیږي؟
- تاسې له خپل نیکه او نیا سره څه ډول ګوزاره کوئ؟ ولې؟
- کورنۍ د............ او .... په واده کولو جوړیږي.
- د ماشومانو........ کورنۍ ته .... ور په برخه کوي.

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

زده کوونکي دې د خپلې کورنۍ د غړو لست د هغوی له دندو سره جوړ کړي، ټولګي ته دې راوړي او خپلو ټولګیوالو ته دې وښیي. د بېلګې په توګه:

مور مې ښوونکې ده. د سهار له ۹ بجو څخه د غرمې تر ۱۲ بجو پورې په ښوونځی کې درس ورکوي.

....
....
....

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريم لوست

د کورنۍ ارزښت او ډولونه

موخې:
- زده‌کوونکي دې د کورنۍ د ارزښت او د هغې له ډولونـــو ســـره پېژندګلوي پيدا کړي.
- زده کوونکي بايد له خپلې کورنۍ سره مينه پيدا کړي.

له لاندې لغتونو سره بلد شئ:

اړتيا	ضرورت
غړی	عضو
هوساينه	آرامي
روزنه	تربيه
زيار	کوښښ
ميشته کېدل	استوګنه
بوخت	لګيا

- کورنۍ څه ارزښت لري؟
- کورنۍ د څه هدف لپاره منځ ته راځي؟

د کورنۍ جوړښت يوه ټولنيزه اړتيا او يو اسلامي امر دی. موږ د خپل ژوندانه د دوام لپاره ډول ډول شيانوته اړتيا لرو. د کورنۍ غړي د هغو په برابرولو کې په زړه پورې ارزښت لـــري. ستاسې په کورنۍ کې څوک ستاسې اړتياوې پوره کوي؟

مور او پلار په ډېره مينه او سرښندنه زموږ په هوساينه او روزنه کې زيار باسي. دوی زموږ لپاره خواړه، کور او کالي برابروي او زموږ د کړو وړو څارنه کوي. کله چې ناروغ شو ډاکټر ته مو بيايي. کله چې د ښوونځي عمر ته ورسيږو، په ښوونځي کې مو شاملوي.

موږ هم د کورنۍ په چاروکې ګډون کوو او د خپلې کورنۍ ټول غړي راباندې ګران دي.

په هغو کورنيو کې چې پلرونه يې مړه شوي وي، ميندې، د کورنۍ مشران زامن او لوڼې د خپلې کورنۍ اړتياوې پوره کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاسې څو ډوله کورنۍ پېژنئ؟

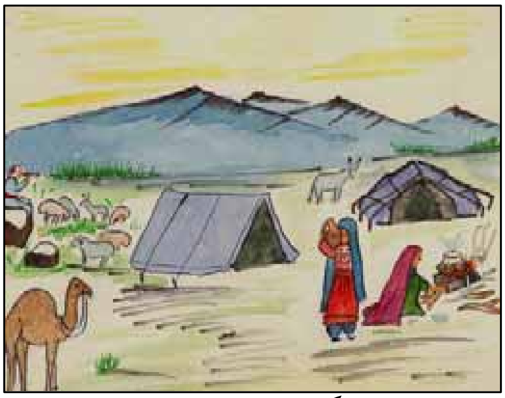
د کوچیانو ژوند

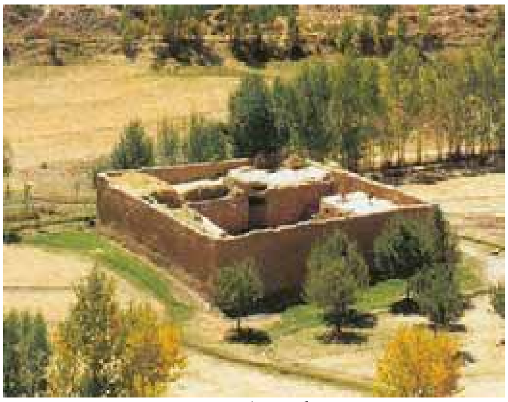
کلیوالي ژوند

ښاري کورنۍ

کورنۍ د استوګنې د چاپېریال له مخې بیلابیل دودونه او رواجونه لري. د بېلګې په توګه د کوچیانو کورنۍ له کلیوالی کورنۍ سره او کلیوالي کورنۍ له ښاري کورنۍ سره د جامو پـــه اغوستلو، د کور په جوړولو، د ډوډۍ په تیارولو اوخوړلو او د ژوند په څرنګوالي کې توپیرونه لري. همدارنګه ځینې کورنۍ زیات شمیر غړي او ځینې لږ شمیر غړي لري.

وړه کورنۍ

لویه کورنۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خپلې کورنۍ په هکله فکر وکړئ او بيا وواياســـت
چې ستاسې کورنۍ په اووم مخ کې له انځور شوو
کومو کورنيو سره ورته والي لري.

پوښتنې:

١– ستاسې د کورنۍ شمير زيات دی که لږ؟

٢– ستاسې پلار څه کار کوي؟

٣- آيا ستاسې په ګاونډ کې داسې کورنۍ شته چې اړتياوې يې ميندې پوره کوي؟ که هو، نو ولې؟

له ټولګي څخه د باندې فعاليت:

زده کوونکي دې د کورنيو ترمنځ د توپيرونو په هکله له مشرانو څخه وپوښتي او خپل تر لاسه کړي معلومات دې سبا ټولګيوالو ته ووايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شلورم لوست

د کورنۍ د غړو دندې

موخې:

- زده کوونکي دې د کورنۍ د غړو له دندو سره پېژندګلوي پيدا کړي.
- زده کـــوونکی دې د کـــورنۍ ژوندانـــه پـــه مسؤوليتونو کې برخه واخيستلای شي.

له لاندې لغتونو سره بلد شئ

مسؤوليتونه	وظيفې، دندې
پرته	بېله
کرنه	بزګري
غونډول	ټولول
ضايع	له لاسه ورکول
مهال ويش	تقسيم اوقات
ځانګړي	خاص، ځانګړې
ګډون	اشتراک، برخه اخيستل

- - تاسې د درس له لوستلو پرته کومې دندې سرته رسوئ؟
- خپل ورځني کارونه څنګه سرته رسوئ؟

هرڅوک يوه دنده لري.

د کورنۍ غړی د کارکولو په حال کې

پلار معمولاً له کور څخه د باندې کار کـــوي. هغه دنده لري چې د خپلې ښځې او اولادونو لپاره کور، خواړه، کالي او د ژوندانه نورې اړتيـــاوې برابرې کړي. په ځينو کورنيو کې ښـځې دکور په کارونو لکه، جامو پرمينځلو، د کور پاکولو او د ډوډۍ پخولو پرته له کور څخه د بانـــدې هـــم کارکوي. د ښلګې په توګه ښځې په کليو کـــې د کرنې په چارو، د حاصلاتو په راغونډولو، د غواوو په لوشلو او په غالۍ اوبدلو کـــې د خـــپلې کورنۍ له غړو سره مرسته کوي.

ښځه د حاصلاتو د راغونډولو په حال کې

په ښارونو کې يو شمېر ښځې پـــه ښوونځيـــو، روغتونونو، کارخانو او دولتـــي ادارو کـــې هـــم کارکوي.

اولادونه سربېره په درس ويلو له خپل مور او پلار سره هم مرسته کوي. هغه ماشومان چـــې پـــه

SS(P)0407

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورنۍ کې د مینې او مهربانۍ، روزنې او ښو کړو وړو څخه برخمن او په راتلونکي ژوند کـــې به ګټور اوپه زړه پوري کسان ترې جوړ شي.

هرشی ځانته یو ټاکلی ځای لري.

په کور کې هرشی یو ټاکلی ځای لري. ستاسې په نظر ولې په کور کې باید بوټونه، کـــالي، کتابونه او نورشیان په ټاکلي ځای کې کېښودل شي؟ ددې لپاره چې یوه بانظمه کورنۍ واوسو او د اړتیا وړ شی د وخت له لاسه ورکولو پرته په آسانه پیداکړو نو هر شی باید په خپل ټاکلي ځای کې کېښودل شي.

هرکار ځانته یو ځانګړی وخت لري

زده کوونکی دکتاب لټولو په حال کې

ورځې د کار او شپې د خوب او استراحت لپاره دي. درس ویل، لمونځ کول، بیده کېـــدل، تفـــریح کـــول، سپورت کول، د دوستانو لیدل او داسې نور هر یو پـــه خپل ټاکلي وخت کې ترسره کېږي.

د شنبې له ورځې څخه د پنجشنبې تر ورځې پورې دکار ورځې دي. د جمعې په ورځ کار نه کوو او د جمعـــې ورځ د جمعې په لمانځه کې د ګډون، د دوستانو د لیدو او د ناروغانو د پوښتنې ورځ ده.

زده کوونکی د سپورت کولو په حال کې

زده کوونکی د لیکلو په وخت کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مورِ باید په ژوندانه کې سمون راولو، یعنی:

خپله دنده وپېژنو او په هغې باندې عمل وکړو.	هرشی په خپل ټاکلی ځای کې کېښېږدو.	هرکار په خپل ټاکلي وخت کې سرته ورسوو.

- د ټـولګي زده کوونکي دې په څو ډلو ووېشل شـــي. هره ډله دې خپل ورځني کارونه لست کړي.
- د زده کوونکو هره ډله دې د خپلو ورځنیو کارونو د سرته رسولو لپاره یو مهال ویش ولري.

پوښتنې:

۱ــ تاسې په کورني ژوندانه کې کومې دندې لرئ؟

۲ــ د جمعې ورځ د کومو کارونو لپاره ده؟

۳ــ له دود سره سم پلار او مور په کورنۍ کې کوم کارونه سرته رسوي؟

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

د خپل مور او پلار په مرسته په کورني ژوندانه کې د نظم ټینګښت لپاره د هرچا دنده، د هرشي لپاره ځاي او د هرکار لپاره ټاکلي وخت وټاکئ، د بېلګې په توګه:

- پلار مې ښوونکي دی. له سهار څخه تر غرمې پورې په خپله دنده کې بوخت وي. له هغې وروسته دکور په چارو کې برخه اخلي.
- ....
- ....
- ....

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم څپرکی

ښوونځی

د ښوونځي اوښووني او روزنې ارزښت

موخې:
- زده‌کوونکي دې ښوونځي او د هغه ارزښت وپيژني.
- زده کوونکي بايد له ښوونځي سره مينه پيداکړي.

له لاندې لغتونه سره بلد شئ:

بنسټ	تهداب، اساس
فرهنګ	علم، پوهه، د يو قوم او ولس علمي او ادبي آثار
شموليت	شامليدل
داخليدل	ننوتل، ګډون کول
چمتو	تيار، آماده

- ښوونځی او ښوونه اوروزنه زموږ په ژوند کې څه ارزښت لري؟
- ښوونځي ته له راتلو څخه ستاسې هدف څه دی؟
- که ښوونځي ته لاړ نشئ، څه کېږي؟

ښوونځی د پوهې، ښو اخلاقو او د ژوند د مهـارتونو د زده کـړې ځای دی. موږ پـه ښوونځي کې ليک، لوست او پوهه زده کوو. د ښووني او روزنې بنسټيزه موخه د زده کوونکو روزل او د ښه ژوند کولو لپاره چمتو کول دي، چې وکړای شي له دې لارې څخـه د خپـل ځان، خپل خالق، خپلو اسلامي دندو، دين او فرهنګ په پيژندلو بريالی شي او د نړی پرمختګونه وپيژني.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښوونځي په لوستلو سره موږ لاندې ګټې لاس ته راوړو.

....

....

....

پوښتنې:

۱- آیا په ښوونځي کې له خپل شمولیت څخه خوښ یاست؟ که هو، نو ولې؟
۲- د نړۍ اوسنې پرمختګونه له کومې لارې لاس ته راغلي دي؟
۳- تاسې دغه لپاره د پوهې په زده کړه کې کوښښ کوئ؟
۴- آیا خپل ښوونکي او ښوونځی درباندې ګران دی؟ که هو، نو ولې؟

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

د مشرانو په مرسته د هغو کسانو نمونه ولیکئ، چې یو وخت ستاسې له ښوونځي څخه فارغ شوي دي او نن د هېواد خدمتګاران ګڼل کېږي. یا د هېواد د څو پوهانو نمونه ولیکئ او بیا یې خپلو ټولګیوالو ته ولولئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم لوست

د ښوونځي د غړو دندې

موخې:

- زده کوونکی دې په ښوونځي کې خپلې دندې وپېژني.
- په زده کوونکو کې دې د ښوونځي مقرراتو ته د درناوی روحیه پیاوړې شي.
- زده کوونکی دې د ښوونځي په چاروکې برخه واخلي.

له لاندې لغتونو سره بلد شئ:

مقررات	اصول، منلي شوي لارې چارې
روحیه	مفکوره، فکر
پرتله	مقایسه کول
ځنډ	معطلي، وخت نیول
سمون	برابرول، سمول
مقام	دریځ- چارواکی
توکي	مواد، شیان
ازموينه	ازمایښت، امتحان
ژغورل	ساتل، نجات ورکول
سمسورتیا	ښکلا، آبادي، سرسبزي

- تاسې په ښوونځي کې په څه ډول کارونو کې برخه اخلئ؟
- څوک ستاسې په ښوونځی کې د نورو په پرتله په کارونو کې زیات کوښښ کوي؟

د ښوونځي مدیر له زده کوونکو سره د لیدنې په حال کې

د ښوونکو مجلس د چارو د سمون په اړه

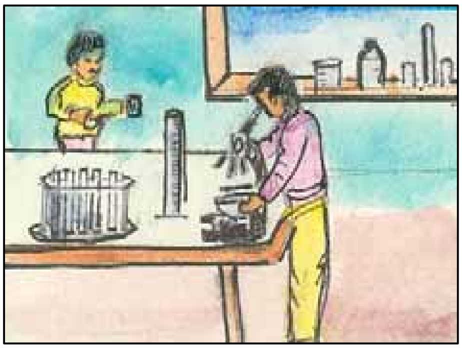
زده کوونکي د زده کړې په حالت کې

ملازم د پاکي اوصفايي په حالت کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهیږو چې یو ماشین یا یو ساعت له بېلو بېلو پرزو څخه جوړ شوي او هره پرزه یې یوه ځانګړې دنده لري. که چېرې له دغو پرزو څخه کومه یوه یې خپله دنده په ښه توګه سرته ونه رسوي، د نورو پرزو په دندوکې هم خنډ را منځته کېږي. په همدې توګه د ښوونځي غړي هم هر یو خپله ورسپارل شوې دنده اجرا کوي. د بېلګې په توګه، د ښوونځي د مدیر دنده د نورو په پرتله درنه ده. د ښوونځي او د شاوخوا سیمو د خلکو او لوړو چارواکو ترمنځ د اړیکو ټینګول، په ښوونځي کې د نظم راوستل، د ښوونځي د چارو د سمون په موخه د غونډو جوړول او داسې نورې دندې په غاړه لري.

د ښوونځي د مرستیالانو او سرښوونکو دندې د مدیرانو د نشتوالي په صورت کې د هغوی د دندو تر سره کول، د ښوونځي سرپرستي کول، د لوست د مهال وېش جوړول، د لوست له توکو، د سوبتیا او ترقي تعلیم د کتابونو برابرول او داسي نورو څخه عبارت دي.

د ښوونکو دنده ټولګي ته په وخت راتګ، د زده کوونکو د احوال پوښتنه او د هغوی کورني حالت باندې پوهېدل، د لوست لپاره تیاری او د زده کوونکو پوښتنوته ځواب ورکول او د هغوی سمو اوښو روزلو څخه عبارت ده.
ملازمین د ښوونځي د پاک ساتلو دنده په غاړه لري.

زده کوونکي دنده لري چې په خپل وخت ښوونځي ته راشي. دوی باید په خپلو درسونو کې زیار وباسي. زده کوونکي باید د خپلو ښوونکو خبروته غوږ ونیسي. زده کوونکي دې له ناسوبتیا څخه په ځانګړې توګه د آزموینې په ورځو کې ځان وژغوري. زده کوونکي دې په خپل سر له ټولګي څخه بهر و نه وځي. دوی باید د خپل ښوونځي د سمسورتیا په چاروکې برخه واخلي.

زده کوونکي باید د ښوونځي د چارواکو له خوا ورسپارل شوې دندې په سم ډول سرته ورسوي، چې ښوونځی مو لا نور هم ښه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ټولګي کې د زده کوونکو دندې په لاندې ډول دي:

په خپل وخت ټولګي ته راشي.

....

....

پوښتنې:

۱ــ په ښوونځي کې د زده‌کوونکو دندې کومې دي؟

۲ــ د ښوونځي په چاروکې برخه اخېستل څه ګټه لري؟

۳ــ که چېرې چارې په ښه توګه تر سره نه شي، څه به پېښ شي؟

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

د ښوونځي د مدیر د دندو په هکله یو مطلب برابر کړئ؟

....

....

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووم لوست

د ښوونځي، ښووني او روزني تاريخ

موخه:

- زده کوونکي دې په هېواد کې د ښوونځي، ښووني او روزني له تاريخ سره آشنا شي.

له لاندې لغتونو سره بلد شئ:

هېواد	مملکت
نظامي	پوځي
پرمختګ	ترقي
پرانيستل	ښېرته کول، افتتاح کول

- په پخوا زمانو کې زموږ په هېواد کې ښوونه او روزنه څه ډول وه؟

- زده کوونکو ته څه ډول درس ورکول کېده؟

زموږ په ګران هېواد افغانستان کې د کوچنيانو ښوونه او روزنه له ډېر پخـــوا څخـــه دود وه. کوچنيانو ته به په جوماتونو او د دوی په کورونو کې زده کړه کېده. لوستل او ليکل بـــه يـــې زده‌کول.

ټولګی تر ونې لاندې د سبق ويلو په حال کې

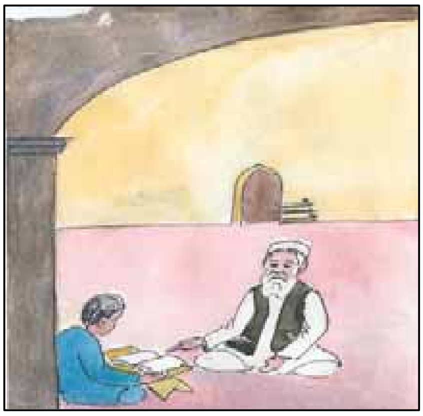
ملا په جومات کې يو ماشوم ته لوست ور زده کوي

د نننې ټولګی د لوست يوه منظره

نننی ښوونځی

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رسمي پوهنې بنسټ د امير شير علي خان[۱] د پاچهۍ په وخت کې د دوو ښوونځيو په جوړېدو سره کېښودل شو، چې يوې ملکي او بل يې پوځي و. له هغه وروسته لومړنی عصري ښوونځی د (حبيبيې ليسه) وه چې دامير حبيب الله خان په وخت کې[۲] تاسيس شوه.

د امير امان الله خان په وخت کې[۳] په افغانستان کې ښوونې او روزنې ښه پرمختګ وکړ. د نارينه وو په عصري ښوونځيو سربېره يو ښځينه ښوونځی د (مستورات) په نامه په کابل کې پرانيستل شو. د حبيب الله کلکاني په وخت کې ښوونځي وتړل شول. وروسته بيا د محمد نادرخان په وخت کې د ښوونځيو دروازې بيا د زده‌کوونکو پر مخ پرانيستل شوې او د محمدظاهر خان په وخت کې يې زيات پرمختګ وکړ.

د وخت په تيرېدو او زمونږ په هېواد کې د بدلونونو په رامنځته کيدو د پوهنې په سيستم کې زيات بدلونونه راغلل او د نړۍ د ښوونې له کاروان څخه وروسته پاتې شو. په هېواد کې د ډېرو تحولاتو او نوی تعليمي نصاب په جوړېدو اوس زمونږ د ښوونې او روزنې سيستم د غوړېدو په حال کې دی.

د لوست غوره مطلبونه په لنډه توګه په خو کرښو کې وليکئ.

....

....

....

پوښتنې:

۱_ پخوا زمونږ په هېواد کې ښوونه او روزنه په څه ډول ترسره کېده؟

۲_ د حبيبيې ليسه دکوم پاچا په وخت کې پرانيستل شوې ده؟

۳_ د لومړي ځل لپاره ښځينه ښوونځی د چا په وخت کې او په کوم ځای کې پرانيستل شو؟

له ټولګي څخه د باندې فعاليت:

د لويانو په مرسته د هغو کسانو نومونه وليکئ او په ټولګي کې يې ولولئ چې ستاسې له ښوونځي سره يې ډول، ډول مرستې کړې دي.

---

[۱] - (امير شير علي خان له ۱۲۴۲ - ۱۲۵۷هـ.ق پورې د افغانستان پاچا و.)

[۲] - (امير حبيب الله خان له ۱۲۸۰ - ۱۲۹۸هـ.ق پورې د افغانستان پاچا و.)

[۳] - (امير امان الله خان له ۱۲۹۸ - ۱۳۰۸هـ.ق پورې د افغانستان پاچا و.)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتم لوست

دريم ښپرکی

کلی

په کلي کې استوګنه

موخه:

- زده کوونکي دې په کلي کې له ژوند کولو سره آشنا شي.

- په کلي کې د ژوند کولو په هکله څه پوهيږې؟
- په کلي کې ژوند په څه ډول سره منځ ته راغلی دی؟

له لاندې لغتونو سره بلد شئ

ګواښ	تهديد
واک	اختيار
څرځای	د څارويو د څرولو ځای
استوګنځي	د اوسيدو ځای، کور
داړونکي	څيري کوونکي، ځناور
څاروي	حيوانات

پخوا زمانو کې خلکو له دې څخــه مخکې چې په کلو کې ژوند پيل کړي، د کوچيانو په څېر ژوند کــاوه. دغــه ژوند، چې په غرونــو او ســوځوونکو دښتو کې تيريده، له ستونزو ډک و. وچکاليو او د هوا ناڅاپي بــدلونونو به څرځايونه له منځه وړل. دې کار به خلک په ويره کــې اچــول او د دوی ژوند به يې له ګواښ سره مخامخ کاوه.
د همدې ستونزو له امله هغــوی داســې وپتييله، په داسې ځايونو کې د تل لپاره پاتې شي، چې هلته اوبه وي.
د اوبو تر څنګ ژوند پيلول د ژوند اړتيــا وه. دغه ژوند هغوی ته څه ګټه رسوله او په پای کې يې څه وکړل؟

د کوچيانو د ژوند انځور

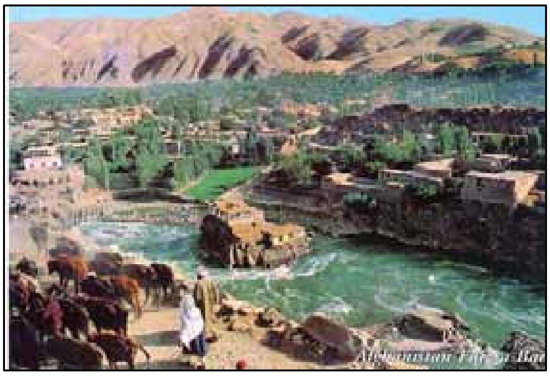

د کليوالي ژوندون انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې نوي ژوند له پیل څخه وروسته هغوی دکال په اوږدو کې اوبه درلودې او هم به یې له هغو ځړې ځایونو څخه چې د دایمي اوبو تر څنګ پراته و، ګټه اخیستله. له دې وروسته یې له یو ځای څخه بل ځای ته د کوچېدو پر ځای په هغو ځایونو کې کلیوالی ژوند پیل کړ، چې تر څنګ یې د سیندونو او چینو په څیر د اوبو دایمي سر چینې پرتې وې. وروسته یې کرار، کرار د شاوخوا سیمو د لاندې کولو په موخه هغوی ته لاسونه ور وغځول او لاندې یې کړې. له دې وروسته یې د موسم په بدلیدو سره خپل ځایونه نه بدلول، ځکه هغه کورونه چې له ډبرو، خټو او لرګیو څخه یې جوړول دوی یې له ګرمۍ سړو او ځناورو څخه ساتل.

د لوست غوره مطلبونه په لنډه توګه په دوو کرښو کې ولیکئ.

....

....

پوښتنې:

۱ــ کوچیان ولې له یو ځای څخه بل ځای ته درومي؟

۲ــ د کلیو د منځته راتلو لاملونه ووایئ.

۳ــ کلیوالي ژوند د کوچیانو له ژوند سره څه توپیر لري؟

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

د خپل کلي د جوړېدو په هکله له مشرانو څخه معلومات تر لاسه کړئ او بیا یې خپلو ټولګیوالو ته ولولئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهم لوست

د کليوالو کسبونه او لاسي کارونه

موخې:
- زده کوونکو ته دې کليوالي کسبونه او لاسي کارونه ور وپېژندل شي.
- زده کوونکي دې د کليوالي کسبونو او لاسي کارونو له اقتصادي ارزښت سره مينه او اړيکې پيدا کړي.

له لاندې لغتونو سره بلد شئ:

بوخت	لګيا مصروف، مشغول
پياوړی	غښتلی، قوي، ټينګ، کلک، محکم

- په کلي کې څه ډول کسبونه او لاسي کارونه دود لري؟
- د کليوالي کسبګرو څه ډول توليدات د کلي د اوسېدونکو اړتياوې پوره کولای شي؟

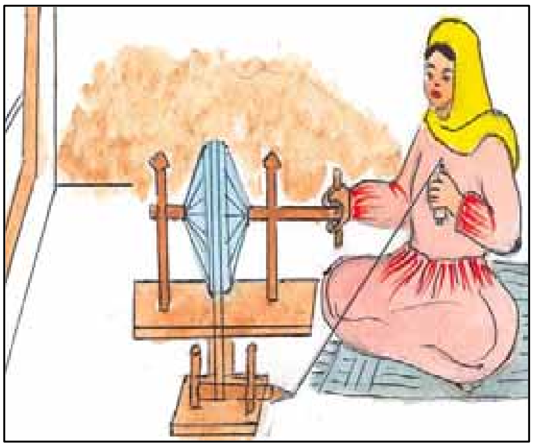

تار ورېښل

د کليو اوسېدونکي زياتره د بزګرۍ په چارو بوخت وي، خو د هغې تر څنګ ځنې کسان د خپلو کليوالو د ستونزو او اړتياوو د لېرې کولو لپاره ځنې ځانګړي کسبونه او لاسي کارونه سرته رسوي، لکه: پښګري، ترکاڼي، کولالي، خټګري، ټتاري، زرګري، حلبي سازي، پوزي اوبدل، غالۍ اوبدل، ټغر او سترنجۍ اوبدل، شال اوبدل، لونګۍ اوبدل، جاکټ اوبدل، خامک ګنډل، چرمه ګنډل او داسې نور.

غالۍ اوبدل

درانه کسبونه، لکه: پښګري، خټګري، ترکاڼي او داسې نور د نارينه وو کار دی، په داسې حال کې چې لاسي کارونه، لکه خامک ګنډل، چرمه ګنډل او داسې نور زياتره د ښځو په واسطه تر سره کيږي. په دې ډلې کې غالۍ، ټغر او د خامک ګنډنې ځينې ټوټې د هېواد د صادراتو يوه مهمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخه جوړوي.

آیا کلیوالي کسبګر د کلیوالو ټولې اړتیاوې پوره کولای شي؟ که د کلیوالو اړتیاوې په خپل کلي کې ترسره نشي نوڅه کوي؟ د کلیوالو کسبګرو تولید ډېر لږ او ساده وي او د خپلو کلیوالو ټولې اړتیاوې نشي پوره کولی. له دې کبله د کلو خلک خپلې اړتیاوې له خپلو نږدې بازارونو څخه پوره کوي.

پښ د کار په حال کې

- د لوست غوره مطلبونه په لنډه توګه ووایاست. د بېلګې په توګه:
- د کلو زیاتره اوسېدونکي د بزګرۍ په چارو بوخت وي.
- ....
- ....

پوښتنې:

۱- د لاسي کارونو کوم ډول تولیدات د هېواد د صادراتو مهمه برخه جوړوي؟

۲- ښځې په کوم ډول کلیوالي کسبونو او لاسي چارو کې برخه اخلي؟

۳- د کلو نارینه په کوم ډول کسبونو کې بوخت وي؟

له ټولګي د باندې فعالیت:

د لویانو په مرسته دکلیوالي کسبونو او لاسي چارو ګټې ولیکئ. د مثال په توګه:

- کورنۍ اقتصاد پیاوړی کوي.
- ....
- ....

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسم لوست

کلی او کرنه

موخې:
- زده کوونکي دې له کرنې سره آشنا شي.
- زده کوونکي دې د کلي د کرنې پیداوار یو له بله سره بېل کړای شي.
- زده کوونکي دې له کرنې سره مینه پیداکړي.

له لاندې لغتونو سره بلد شئ:

غوره کول	خوښول، انتخابول، ټاکل
پیل	شروع کول
پاملرنه	فکر کول، توجه کول
لړ	سلسله

- ستاسې د استوګنې په ځای کې د کرنې کوم ډول پیداوار (محصولات) ډېر دي؟
- آیا تاسې د کرنې په چاروکې له خپلې کورنۍ سره مرسته کوئ؟

د ځمکې یوې کول

هغه شی چې تر نورو د مخه د کلیـــوالي ژوند د غوره کولو او ښه کیدو لامل شـــو، د کرنې پیل و. انسانان د بوټو او ونو د شـــنه کیدو څرنګوالي ته په پـــاملرنې او د ښـــې او مناسبې خاورې لرلو له امله په دې وپوهېـدل چې د تخمونو په کرلو او اوبه کولو کولی شي خپل ځانته خواړه برابر کړي. په کرنې باندې په بوختېدو یې وکړای شول چې زیات حاصلات لاس ته راوړي.

د غنمو ربېل (غنم لو)

ستاسو په کلي کې څه څه شیان کرل کیږي؟

زموږ د هېواد بېلابېل ځایونه بېلابیله آب هوا لري. له دې امله کرنیز محصولات یې هم بېلابېل دي. په کلو کـــې پـــر بزګرانـو سربېره، ښځې او نارینه هم له هغوی سره د کرنې په چارو کې مرسته کوي.

زموږ د هېواد غلې، سابه، مېوې او نـــور بوټي په لاندې ډول دی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. غلې لکه: غنم، وريجې، وربشې او جوار
۲. حبوبات لکه: لوبيا، چنې (نخود) مشنگ، باقلي او مې (ماش)
۳. غوړلرونکي تخمونه لکه: پندانه (پنبه دانه)، کونځلې، زغر، شړشم او لمر گلي
۴. طبي بوټي لکه: هنجه، باديان او خوږه ولې
۵. خواږه بوټي لکه: گني، چغندر
۶. تازه مېوې لکه: انگور، زردآلو، گيلاس، آلوبالو، شفتالو، توت، منې، ناک، انار، خټکي، هندوانه، مالته، نارنج او ليمو.
۷. وچې ميوې، لکه: بادام، پسته، غوز، اوجلغوزي.
۸. د سبو ډولونه لکه: بانجان، باتينگر، کدو، هوږه، پياز، مرچ، کچالو او داسې نور.

پر پورتنيو کرنيزو محصولاتو سربيره د هېواد په ځينو ولايتونو کې يولړ ځنگلونه هم شته چې له ميوو او لرگيو څخه يې گټه اخيستل کيږي.

وچې او تازه مېوې او ځينې طبي بوټي بهرنيو هېوادونو ته لېږل کېږي چې د هېواد د صادراتو مهمه برخه جوړوي.

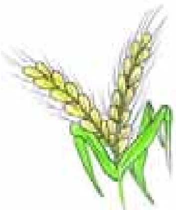

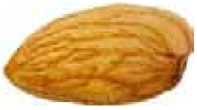

(c) ketabton.com: The Digital Library

د زده کوونکو هره ډله دې د خپلې سیمې کرنیــز محــصولات ولیکي.

....

....

پوښتنې:

۱. ستاسې د اوسیدو په ځای کې کوم ډول بوټي او مېوې زیات اقتصادي ارزښت لري؟

۲. کرنه زموږ په کورني ژوندانه کې څه ارزښت لري؟

۳. ولې د یوې سیمې کرنیز حاصلات د بلې سیمې له کرنیزو حاصلاتو سره توپیر لري؟

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

زده کوونکي دې د ښوونځي او یا د کور د انګړ په یوې برخې کې ښکلي ګلان وکري.

زده کوونکي دې د مور او پلار په مرسته د طبي بوټو نومونه ولیکي.

....

....

....

SS(P)0407

(c) ketabton.com: The Digital Library

یولسم لوست

کلی او څاروي

موخې:

- زده کوونکي دې له مالدارۍ سره آشنا شي.
- زده کوونکي دې د څارویو د روزلو لارې چارې زده کړي.

له لاندې لغتونو سره بلد شئ:

وس	توان، طاقت
اهلي	هغه څاروي چې په کورونو کې روزل کیږي
ډله	ګروپ

- په کلي کې څه ډول کورني حیوانات روزل او ساتل کیږي؟
- په کلو کې څوک د مالدارۍ له حاصلاتو څخه ګټه اخلي؟

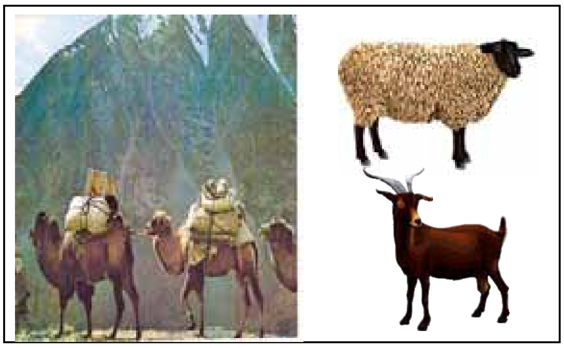

مالداري اصلاً د کوچیانو دنــده ده، خو دکلو اوسیدونکي هم د اړتیا له مخــې ځینې اهلي څاروي لکه، غواوې، غوایان، اوښان، پسونه، مېږې، وزې، آسان، خره او کچرې د خپل وس او اړتیا پــه انــدازه ساتي. څرنګه چې د اهلي څـــارویو روزل اوساتل له کلیوالو سره د هغوی د اقتصاد په پیاوړتیا کې مرسته کوي، له دې امله د هغوی لــه ساتنې سره مینه لري.

د کلیو خلک ولې اهلي څاروي ساتي؟

هغسې چې د کلي د ژوندانــه کچــه د ښارونو د ژوندانه د کچې په پرتله ډېره ټيټه ده او د ژوندانه اړتیاوې یې په آسانۍ سره نه پوره کېږي، له همـــدې کبلــه د کلـــو د اوسیدونکي د خپلو اړتیاو د پوره کولو لپاره یو شمېر لاندیني اهلي څاروي روزي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه آس، غويي او خر د بارونو په وړلو راوړلو او د کروندې په يوې کولو کې ورڅخه کار اخېستل کيږي.

د څينو محصولاتو څخه لکه، شيدې، وړۍ، پوستکي او غوښې ګټه اخلي.

د مالدارۍ محصولات، لکه پينبه (د قره قلي پوستکي)، وړۍ، د څارويو پوستکي، پردې سربېره چې د هېواد په دننه کې ترې ګټه اخېستل کېږي، بهر ته هم صادرېږي او د هېواد د صادراتو مهمه برخه جوړوي.

ټولګې دې په ډلو ووېشل شي، هره ډله دې د خپلې سيمې د مالدارۍ محصولات وليکي.

....

....

پوښتنې:

۱. ستاسې د کلي د مالدارۍ له محصولاتو څخه کوم شيان بهر ته لېږل کېږي؟

۲. ستاسې د سيمې د مالدارۍ له محصولاتو څخه کوم يو يې يوازې ستاسې په کلي کې کارول کېږي؟

۳. اهلي څاروي د څه شي لپاره روزل کيږي؟

له ټولګي څخه د باندې فعاليت:

زده کوونکي دې د خپل مور او پلار په مرسته د مالدارۍ ګټې وليکي، د مثال په توګه:

د هغوی له محصولاتو څخه لکه: شيدې، کوچ، او مستې، ګټه اخيستل کيږي.

....

....

(c) ketabton.com: The Digital Library

دولسم لوست

څلورم څپرکی

ښار

ښاري ژوند

موخه:
زده کوونکي دې له ښاري ژوند سره بلد شي.

د لاندې لغتونو سره بلد شئ:

پرتله	مقایسه کول
پوړ	منزل
توپیر	فرق
لګیا	بوخت
واټن	فاصله

- د ښاري ژوند په هکله څه معلومات لرئ؟
- ښاري او کلیوالي ژوند یو له بل سره څه توپیرونه لري؟

په ښارونو کې زیات شمېر خلک ژوند کوي. د ښارونو ګڼه ګوڼه د کلو په پرتله زیاته ده. په ښار کې دولتي ادارې، روغتونونه، ښوونځي او مدرسې وي او په کلو کې زیاتره خلک په کرنه او مالدارۍ لګیا وي.

د کابل ښار انځور

د هرات ښار انځور

د ښار زیاتره اوسېدونکي په کارخانو، هټیو او دولتي ادارو کې په کار بوخت وي. په ښار کې د کورونو او د کار ځایونو ترمنځ واټن زیات وي. ځینې خلک د تګ او

(c) ketabton.com: The Digital Library

راتګ په وخت کې له ترانسپورتي وسایطو، لکه موټر، موټر سایکل، بایـــسیکل او نـــورو څخه کار اخلي.

د ټـولګي زده کوونکي په څو برخو وویشئ. د زده کوونکـــو هـــره برخه دې د ښار د ښېګڼو په هکله معلومات چمتو او په ټولګي کـــې دې یې بیان کړي.

- ....
- ....

پوښتنې:

۱ـ ولې په ښار کې د کلیو په پرتله ګڼه ګوڼه زیاته وي؟

۲ـ ولې په کلیو کې د ښارونو په پرتله کرنه زیاته وي؟

۳ـ ولې په ښارونو کې څو پوړیزه ودانۍ زیاتې جوړېږي؟

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

زده کوونکی دې د کورنۍ په مرسته د ښار او ښاروالۍ د کار کوونکو دنـــدې پـــه ګوته کړي.

- ....
- ....

(c) ketabton.com: The Digital Library

دیارلسم لوست

ښاري کسبونه

له لاندې لغتونو سره بلد شئ:

ګومارل	بوختول، مشغلول، ټاکل، مقررول
بوخت	لګیا، مصروف

موخه:
زده کوونکي دې ښاری کسبونه وپېژني.

- ستاسې پلار په څه کسب او کار بوخت دی؟
- په ښار کې څه ډول کسبونه شته؟

په ښارونو کې زیات شمېر خلک ژوند کوي. په ښار کې هر ډول کسبونه، لکه: پینګري، مسګري، زرګري، خټګري، ترکاڼي، کولالي، خیاطي او داسې نور شته.

کله چې موږ ښارته لاړ شو، هلته د انسانانو په لاس جوړ شوي ډول ډول شیان ګورو. لکه، موټر، موټر سایکل، بایسیکل، راډیو، تلویزیون، بېلابېل ټوکران، د کور سامان او داسې نور. یو زیات شمېر خلک په دې کارونو ګومارل شوي دي. د ښار نور اوسیدونکي په نورو کارونو لکه: طبابت، دوکانداری، ماموریت ښوونه او روزنه بوخت دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولګي دننه فعالیت

د ټولګي زده کوونکي په څو برخو وویشئ. هره برخه دې د ښار د یو کسب په هکله معلومات ورکړي.

- ....
- ....

پوښتنې:

۱_ پښتانه د خلکو د اړتیاوو لپاره څه شیان جوړوي؟

۲_ د ترکاڼۍ په هکله معلومات ورکړئ.

۳_ د ښاري کسبونو نمونه واخلئ.

له ټولګي څخه بهر فعالیت:

زده کوونکي دې د خپلې کورنۍ په مرسته هغه کسبونه چې د دوی په سیمه کې موجود دي، ولیکي او په ټولګي کې دې یې ولولي.

- ....
- ....

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوارلسم لوست

ترافيکي مقررات

موخه:
زده کوونکي دې ترافيکي مقررات وپېژني.

له لاندې لغتونو سره بلد شئ:

اشاره	نښه
موظفين	ګومارل شوي
پياده رو	پلې لار

- ترافيکي نښې پېژنئ؟
- د ترافيکي کار کوونکو دنده څه ده؟
- ترافيکي مقررات ولې را منځته شوي؟

له سړک څخه د تېرېدو په حال کې بايد ترافيکي نښو ته پام وکړو او هغه مراعات کړو.

په څلور لاروکې ترافيکي څراغونه شته. ترافيکي څراغونه درې رنګه لري، زرغون رنګ له سړک څخه د تېرېدو او حرکت نښه ده، ژېړ رنګ د چمتو والي نښه، او سور رنګ د درېدلو نښه ده.

له سړک څخه د تېرېدو په حال کې بايد د ترافيک د کار کوونکو لارښوونو ته پام وکړو. له موټر څخه د کښته کېدو وروسته بايد له هغې لارې څخه ګټه واخلو، چې د خلکو د تګ او راتګ لپاره ټاکل شوې ده.

ترافيکي کار کوونکي دنده لري، چې په څلور لاروکې ترافيکي نظم په پام کې ونيسي. موږ بايد ترافيکي قوانين او مقررات مراعات کړو، چې له کومې ترافيکي پېښې سره مخامخ نه شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټـولګي زده کوونکي په څو برخو وويشئ. د زده کوونکو هــره برخه دې خالي ځايونه ډک او په ټولګي کې دې، ووايي.

۱- آيا پوهېږئ چې ترافيکي څراغونه د سړکونو په کوم ځای کې موقعيت لري؟

۲ - زرغون رنګ له سړک نه د تېرېدو اشاره ده.

۳- ....

۴- ....

پوښتنې:

۱_ ترافيکي پېښې ولې را منځته کېږي؟

۲_ د ترافيکي پېښو د مخنيوي لپاره بايد څه وکړو؟

۳_ هغه څوک چې په ترافيکي مقرراتو عمل نه کوي، څه ورته پېښيږي؟

له ټولګي څخه د باندې فعاليت:

هريو زده کوونکی دې د خپلې کورنۍ په مرسته د ترافيکي کار کوونکو د دندو په هکله معلومات چمتو او په ټولګي کې دې يې بيان کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځلسم لوست

دولتي اداري

موخه:

زده کوونکي دې دولتي اداري وپېژني.

له لاندي لغتونو سره بلد شئ:

پلازمېنه	پایتخت
روابط	اړیکې
غوره	مهم، عمده، په زړه پورې
اړتیا	ضرورت

- زموږ په وطن کې کومې دولتي اداري شته؟
- دغه اداري کومې دندې ترسره کوي؟

هر دولت د نظم او قانون د ټینګولو او په هېواد کې د کارونو د سرته رسولو لپاره ځینو ادارو ته اړتیا لري، چې دغه اداري د وزارت په نوم یادیږي. لکه: له وطن څخه د دفاع او امنیت ټینګول، مخابرات، ښوونه او روزنه، حمل ونقل ، روغتیا، کرنه، صنایع او داسې نور. وزارتونه د هېواد په پلازمېنه کې موقعیت لري او د هر وزارت استازي د ریاست تر نامه لاندې په ولایتونو او د مدیریتونو په نامه په ولسوالیو کې کار کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرتېري د هېواد د پولو د دفاع، پولیس د کورني یا داخلي نظم او امن راوســـتلو او د قانون پلي کولو، ملکي مامورین د هېوادوالو د نورو کارونو، ښوونکي د وطن د اولادونـــو د ښووني او روزني د چارو په ترسره کولو بوخت دي.

د ټولګي زده کوونکي په څو ډلو ووېشئ. هره ډله دې د لوســـت غوره مطلبونه ټولګیوالو ته ولولي.

- ....
- ....

پوښتنې:

١– هر دولت د ښه نظم د ټینګښت په خاطر څه شي ته اړتیا لري؟

٢– سرتېري په وطن کې کومې دندې سرته رسوي؟

٣– په ښوونځي کې د ښوونکي دندې وښایاست؟

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

هر یو زده کوونکي دې د کورنۍ په مرسته د وزارتونو نومونه ولیکي او په ټولګي کې دې یې بیان کړي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپاړسم لوست

د ښارونو ډولونه

موخې:

- زده کوونکي دې د ښارونو ډولونه وپېژني.
- ښارونه د نقشې پر مخ پیدا کړي.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

سیمساري	د ښځو د سینګار د شیانو هټۍ (دکان)
پښ	آهنګر
بزازی	د ټوکرانو پلورلو هټۍ
ککړ	چټل، لړلی، ناپاک

- تاسې په څه ډول ښار کې ژوند کوئ؟

ځینې ښارونه کوچني دي، چې بازارونه یې لږ دوکانونه لري او یو لږ شمېر کسبګر په کې کار کوي. دې ډول ته ښارګوټې وایي. داسې ښارونه د خپل اړتیا وړ مواد له لویو ښارونو څخه راوړي. په لویو ښارونو کې لوی بازارونه وي، چې د هغو په ټاکلو ځایونو کې د پښانو، مسګرانو، حلبي جوړونکو، بزازانو، سیمسارۍ، د خوراکي شیانو او داسې نورو دوکانونه وي او هره برخه یې د هغه اړوند کسب او کار دکوڅې په نوم یادیږي.

زموږ په ګران هېواد کې لوی او تاریخي ښارونه شته، لکه: کابل، کندهار، هرات، مزارشریف او نور.

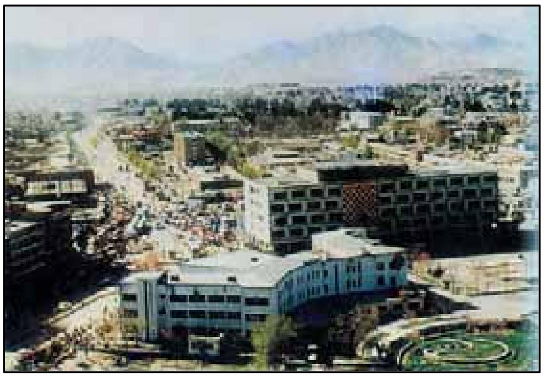

لوی ښار

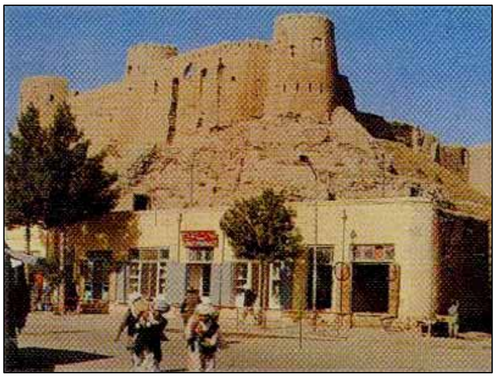

کوچنی ښار

په ښار کې د خلکو ګڼه ګوڼه زیاته وي. که چېري د ښار پاکوالي ته کلکه پاملرنه و نه شي، د ښار چاپېریال ژر ککړیږي او د دغه چاپېریال خلک په ډول، ډول ناروغیو اخته کیږي. موږ ته لازم دي چې خپل ښار لکه خپل کور وګڼو. د ښار ټول مقررات په خپل ځان ومنو او په ترافیکي قوانینو باندې یې ځان پوه کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولګي دننه فعالیت

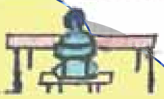

زموږ د وطن لوی ښارونه له .... څخه عبارت دي.

- ....

- ....

پوښتنې:

۱. ناپاکه چاپېریال څه زیانونه لري؟

۲. لوی او کوچني ښارونه له یوبل سره څه توپیر لري؟

۳. هغه خلک چې په ښارونو کې ژوند کوي په کومو کارونو بوخت دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوولسم لوست

د افغانستان مهم او تاريخي ښارونه

موخه: زده کوونکي دې د افغانستان مهم او تاريخي ښارونه وپېژني.

- د افغانستان د څو مهمو ښارونو نومونه واخلئ؟
- د افغانستان د تاريخي ښارونو نومونه واخلئ؟

افغانستان يو لرغونی هېواد دی چې د بلخ (امالبلاد)، هرات، باميانو، کابل، کاپيسا، بست، غور او غزنی په څېر لرغوني او تاريخی ښارونه لري. د ورېښمو مشهوره لاره له همدې ځای څخه تېريدله چې د هند او چين هېوادونه يې له اروپا سره نښلول. د وخت په تېريدو د ژوند په مختلفو څانگو کې پرمختگونه منځ ته راغلل او ښارونه هم پراخ شول. نن زموږ د هېواد مهم او لوی ښارونه کابل، مزار شريف، کندهار، هرات، جلال آباد، کندز، باميان او گرديز دي.

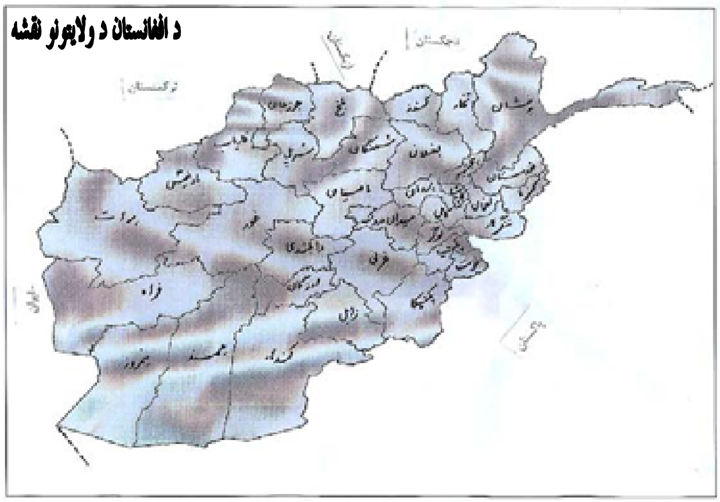

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولګي زده کوونکي په مختلفو ډلو ووېشئ. هره ډله دې د افغانستان مشهور ولایتونه لکه: کندهار، مزار شریف، پــروان، کندز، پکتیا، هرات ، بامیان، غور او غزني د نقـــشي پـــرمخ نښاني کړي.

پوښتنې:

١- کوم ښار ته (ام البلاد) وايي؟

٢- د ورېښمو لارې کومې سیمې سره نښلولې؟

٣- د افغانستان د څلورو تاریخي ښارونو نومونه واخلئ؟

٤- د افغانستان د اوسنیو پنځو مهمو او لویو ښارونو نومونه واخلئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نړۍ لوی ښارونه

موخه:

- زده کوونکي دې د نړۍ له لویو ښارونو سره آشنا شي.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

نفوس	وګړي
تجارت	سوداګري
ستون	کرښه، لیکه، پایه
ګڼ مېشت	زیات اوسېدونکی

– **د نړۍ د یوشو لویو ښارونو نومونه اخیستلای شئ؟**

د نړۍ ځینې ښارونه دیني او مذهبي ارزښت لري، لکه: مکه معظمه، مدینه منوره، بیت المقدس، واتیکان او ځینې د نفوس د زیاتوالي، صنعت او تجارت له امله د اهمیت وړ دي، لکه نیویارک، نوی ډهلی، توکیو، لندن، پاریس او نور.

د مدینې منورې ښار

په نړۍ کې زیات ګڼ مېشت ښارونه شته، چې د اوسېدونکو شمېر یې له لسو میلونو څخه اوړي، لکه: د امریکا په متحده ایالتونو کې نیویارک، په جاپان کې توکیو، په انګلستان کې لندن، په روسیه کې مسکو،په هند کې بمبیي، په چین کې پیکن اوپه اندونیزیا کې جاګارتا.

د لندن ښار

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولګي زده کوونکي په څو ډلو باندې ووېشئ. د هرې ډلې زده کوونکي دې په خپلو کتابچو کې د ښي لاس د ستون کلمې د کیڼ لاس له کلمو سره ونښلوي.

تهران	عربستان
واشنګټن	انګلستان
لندن	اندونیزیا
جاګارتا	امریکا
مکه معظمه	ایران

پوښتنې:

۱– د سمو جملو په وړاندې د (ص) توری او د ناسمو جملو په وړاندې د(غ) توری ولیکئ.

مسکو، د امریکا پایتخت دی. (   )

توکیو د جاپان پایتخت دی. (   )

مزارشریف د افغانستان پایتخت دي (   )

لندن د انګلستان پایتخت دي. (   )

SS(P)0407

(c) ketabton.com: The Digital Library

نولسم لوست

د ښاري ژوند چاپېريال

موخه:

زده کوونکي دې د ښاري ژوند له چاپیریال سره بلد شي.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

خځلي	راټوله شوې ناپاکي
لامل	سبب، علت

- تاسې چېرته ژوند کوئ؟
- ونې او ځنګلونه د ژوندانه چاپېريال ته څه ګټه رسوي؟

پاک اوسمسور چاپېريال

په ښارونو کې د وګړو او اوسیدونکو زیاتوالی د اوبو، خوراکي او د سون د توکو (موادو) د ډېر لګښت او په چاپيريال کې د خځلو د انباريدو لامل ګرځي، چې ډول ډول ناروغۍ منځ ته راوړي. دا داسې یوه ستونزه ده، چې د ښار په ټولو اوسیدونکو پورې اړه لري. له دې امله د ښار ټول اوسیدونکي بايد د خپل ښار په پاکوالي، نظم او سمسورتیا کې برخه واخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زده کوونکي دې په ډلو ووېشل شي. هره ډله دې له ورکـړ شوي مثال سره سم څو جملې ولیکي.

د ښار هر یو اوسیدونکی باید د چاپیریال په پاکوالي کې کوم کار وکړي.

- ....
- ....

پوښتنې:

۱- ښاروالي د چاپیریال په ساتنه کې څه رول لري؟

۲- څنګه موږ کولای شو چې خپل چاپیریال پاک وساتو؟

۳- ناپاکه چاپیریال د انسانانو په ژوند کې څه اغیزه لري؟

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

زده کوونکي دې د خپلو مشرانو په مرسته د پاک چاپیریال د ګټې په هکله یوڅه ولیکي او په ټولګي کې دې یې ولولي.

شلم لوست

پنځم څپرکی

زمونږ هیواد
ملي بیرغ

موخې:
- زده کوونکي باید له ملي بیرغ سره آشنا شي.
- زده کوونکي دې د ملي بیرغ په اهمیت پوه شي.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

ښکېلاکګر	استعمار ګران
ځانګړې	خاص، ټاکلی
احاطه	د یوه شي ګرد چاپېره
ویاړ	فخر
سمبول	علامه، نښه

- بیرغ د څه شي نښه ده؟
- زمونږ ملي بیرغ څو رنګونه لري؟

که چیرې ملي بیرغ ته وګورئ، وبه وینئ چې درې رنګه لري: تور، سور او زرغون. د بیرغ رنګونه له کیڼ څخه ښي خواته یو د بل تر څنګ په مساوي برخو جوړ شوي دي. دا رنګونه د هېواد په تاریخ کې ځانګړی مفهوم لري.

- تور رنګ زمونږ په هېواد کې د ښکېلاکګرو او تېرې کوونکو توره نښه ده.
- سور رنګ د هېواد د خپلواکۍ د لارې د شهیدانو د سرو وینو نښه ده.
- زرغون رنګ د سمسورتیا او آبادۍ نښه ده. دغه رنګ په افغانستان او ټوله اسلامي نړۍ کې د پاملرنې وړ دی او خلک ورته په ډېر ارزښت قایل دي.

د افغانستان د ملي بیرغ نښان له سپین رنګه محراب او منبر څخه عبارت دی، چې په دووخنډو کې دوه بیرغونه لري. د منځ په پورتنۍ برخه کې یې د(لا اله الا الله محمد رسول الله)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاکه او سپیڅلې کلمه، الله اکبر او د راختلو په حال کې د لمر وړانګې، لاندینۍ برخه کې یې د (۱۲۹۸ لمریز) کال نېټه او د افغانستان نوم او په دوو څنډو یې د غنمو وږي را تاو شوي دي. محراب او منبر یې زموږ د خلکو د مسلمانۍ او د غنمو وږي د هېواد کرنیز توب څرګند وي. ملي بیرغ د هېواد د تاریخ په اوږدو کې زموږ د خلکو د ملي یووالي، خپلواکۍ او د ځمکنــۍ بشپړتیا څرګندوی دی.

د ملي بیرغ ارزښت:

- ملي بیرغ د ملي یووالي او ویاړ نښه ده.
- ملي بیرغ د هېواد د تاریخ څرګندوی دی.
- ملي بیرغ د هېواد د خپلواکۍ او آزادۍ سمبول دی. له دې امله باید د هغه درنـــاوی وشي او باید د خپلو نیکونو په شان لکه د سترګو د کسي په څیر وساتل شي.

د ټولګي دننه فعالیت

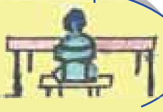

- د زده کوونکو هره ډله دې لاندې جملې بشپړې او له نورو سره دې خبرې پرې وکړي.

۱. ملي بیرغ د .... نښه ده.
۲. ملي بیرغ د.................... څرګندوی دی.
۳. ملي بیرغ زموږ د................ نښه ده.

پوښتنې:

۱. زموږ د ملي بیرغ رنګونه د څه شي استازیتوب کوي؟
۲. ولې باید دخپل ملي بیرغ درناوی کوو؟

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

- د ملي بیرغ په هکله څه احساس کوئ. د خپلو مشرانو په مرســته یــو مطلب جوړ کړئ او په ټولګي کې یې ولولئ.

- د زده کوونکو هره ډله دې د کاغذ او رنګه قلم په واسطه ملي بــیرغ جوړ او په ټولګي کې دې یې نورو ته وښیي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو ویشتم لوست

ځلور اصلي سمتونه (لوري)

موخه:

- زده کوونکي دې لوري و پېژني.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

طلوع	لمر راختل
غروب	لمر ښکته کیدل، پریوتل
نماینده	پلاوی، استازی

لمر هره ورځ له یوې خوا څخه راخېژي او بلې خواته پریوزي. انسانانو د لورو د پيژندلو لپاره د لمر له راختلو او پريوتلو څخه ګټه اخستې ده.

د لمر د راختلو خوا د ختيځ (شرق) په نامه يادوي. د لمر پريوتلو ته لویدیځ (غرب) وايي. كه موږ د لمر پريواته خواته داسې ودرېږو، چې شا مو د لمرخاته خواته وي په دې صورت كې به زموږ ښي خوا ته شمال او كيڼ خوا ته به مو سهيل وي. دا څلور خواوې چې نومونه يې واخيستل شول د اصلي څلورو خواو په نامه يادېږي. څلور خواوې د قطب نما او مقناطيسي ميلې په واسطې سره هم ټاكلاى شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زده کوونکی دې په څلورو ډلو ووېشل شي. هره ډلـــه دې د يـــوې اصلي خوا په لوري ودرېږي او څلور خواوې دې پيدا کړي او وروسته دې د هرې ډلې استازی خپل فعاليت نورو ته په عملي توګه ور وښيي.

پوښتنې:

۱. د څلورو اصلي خواوو نومونه واخلئ؟

۲. انسانان د لورو د پېژندلو لپاره له کومې طريقې څخه ګټه اخلي؟

۳. که تاسو مخ په لمرخاته ودرېږئ، ستاسو مخې، شا، ښي لاس او کيڼ لاس ته به کوم لوري واقع وي.

له ټولګي نه د باندې د زده کوونکو فعاليت:

۱- د وزګارتيا په وخت کې کله مخ په لمر خاته يا لمر پرېواته او نورو لورو خواته ودرېږئ او وګورئ چې څرنګه کولای شئ سمتونه پيدا کړئ.

۲- د خپلې کورنۍ له مشرانو څخه پوښتنه وکړئ چې د شمال او ختيځ ترمنځ لوري په څه نامه يادېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه ویشتم لوست

څلور فرعي سمتونه (لوري)

موخه:

- زده کوونکي دې فرعي لوري وپېژني.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ

اصلي لوري	ختيځ، لويديځ، شمال، جنوب
فرعي لوري	فرعی لوري د دوو نږدې اصلي لورو تر منځ موقعيت لري.
لوري	خوا
لويديځ	غرب
ختيځ	شرق
ګاونډی	همسايه

– د سوېل او لويديځ لورو منځ ته څه وايي؟

– يوه کوټه څلور ديواله لري، چې هر ديوال

يې يو اصلي لورى ښيي. آيا پوهېږئ چې دکوټې څلور ګوټونه (کونجونه) کوم لوري راښيي؟

فرعي لورى	اصلي لورى	فرعي لورى
اصلي لورى		اصلي لورى
فرعي لورى	اصلي لورى	فرعي لورى

ختيځ، لويديځ، شمال او سـوېل خوا وو ته اصلي لوري وايي. فرعي لوري د دوو اصلي لورو په منځ کې يو د بل تر څنګ واقع دى. هغه لورى چې د شمال او ختيځ په مـنـځ کـې پروت دى، د شمال ختيځ په نوم او هغه سمت چې د شمال او لويديځ په منځ کې پروت دى د شمال لويديځ په نوم ياديږي.

په همدې توګه هغه لورى چې د سـوېل او ختيځ په منځ کې واقع دى، د سـوېل ختيځ په نامه او هغه لورى چې د سوېل او لويديځ په منځ کې پروت دى د سوېل لويديځ په نوم ياديږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

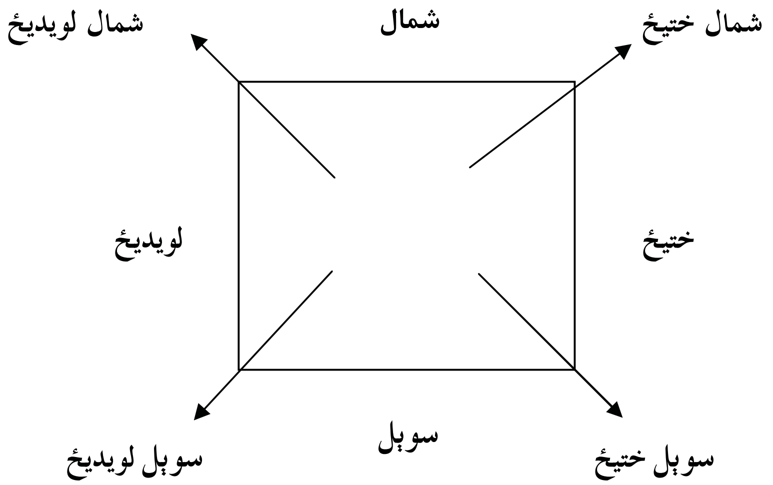

خالي ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:

د شمال اوختیځ منځ ته .... وايي.

د ختیځ او سوېل منځ ته .... وايي.

د شمال اولویدیځ منځ ته .... وايي.

د سوېل او لویدیځ منځ ته .... وايي.

پوښتنې:

١- د فرعي څلورو خواو نومونه واخلئ؟

٢- ستاسو د کور شمال ختیځ لورته د چا کور واقع دی؟

٣- ستاسو د ښوونځي شمال لویدیځ لوري ته څه شی واقع دی؟

٤- ستاسو د سیمي د جومات سوېل لویدیځ ته کوم ځای موقعیت لري؟

٥- ستاسو د کور سوېل ختیځ خواته کوم ځای موقعیت لري؟

له ټولګي نه د باندې د زده کوونکو فعالیت:

کله چې خپل کورته راغلی وګورئ چې په اصلي او فرعي سمتونو کې ستاسو ګاونډیان څوک دي. دا خبره سبا په ټولګي کې بیان کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دروېشتم لوست

نقشه او د هغې ځلور خواوې

موخې:

- زده کوونکي دې د نقشې په مخ لورې وپېژني.
- له بېلابېلو نقشو سره د زده کوونکو آشنا کول.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ

لورې	خواوې
علامه	نښه
ځير	په غور سره يوه شي ته کتل، دقت کول

– د نقشې په مخ سمتونه څنګه پيداکولای شئ؟

نقشه داسې وسيله ده، چې د هغې په واسطه د ځمکې د مخ هوادونو او مختلفو سيمو پــه باره کې معلومات لاس ته راوړو. جغرافيايي نقشه موږ ته د وچــو، د ســـمندرونو، غرونـــو، سيندونو، ځنګلونـو، ښارونو او نورو موقعيت راښيي. نقشه ډېر ډولونه لري، لکه طبيعي نقشه، سياسي نقشه او نور. په نقشه کې داسې علامې کېښودل چې هره يوه يې مختلف ځايونه ښيي.

د شمال لورى د نقشې پورته خواته، د ســوېل (جنـــوب) لورى د نقشې کښته خوا ته، ختيځ لورى د نقشې ښـــي لاس ته او د لويديځ لورى د نقشې کـــيڼ لاس تـــه وي. تاسې کولای شئ، دا لورې د خپلو کتابونو په نقشو او يا پر ديوال باندې په ځړول شوو نقشو کې و ګورئ. کـــه موږ کتاب يا نقشه خپلې مخې ته د ميز په ســـر کېږدو، هغه لورى چې موږ ته مخامخ او له موږ نه لېرې واقع دى، د شمال لورى او هغه لورى چې موږ ته نږدې دى د جنوب لورى دى. زموږ ښي لاس ته د نقشې ختيځ لورى او کيڼ لاس ته د نقشې لويديځ لورى دى.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه نقشه چې غرونه اوسیندونه په کې ښودل شوی وي، د طبیعي نقشې په نامه یادېږي. هغه نقشه چې ولایتونه، ښارونه، پلازمېنې، بندرونه، ګډې پولې او هېوادونه په کې ښودل شوي وي د سیاسي نقشې په نامه یادیږي.

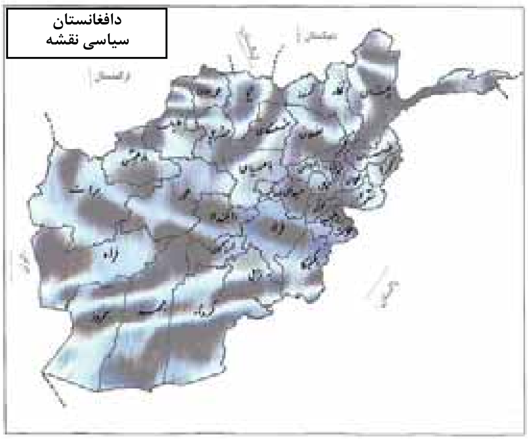
دافغانستان سیاسی نقشه

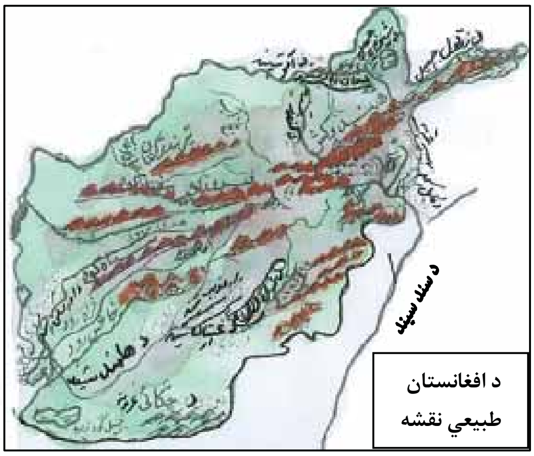
د افغانستان طبیعي نقشه

زده کوونکي دې په څو ډلو ووېشل شي، بیا دې د هرې ډلې زده‌کوونکي خالي ځایونه د نقشې له مخې په مناسبو جملو سره ډک کړي. د افغانستان لویدیځ ته (   ) موقعیت لري. د افغانستان شمال ته د (   ) (   ) او (   ) جمهوریتونه پراته دي. د چین د خلکو جمهوریت زموږ د هېواد (   )خواته پروت دی.

پوښتنې:

۱ــ څو ډوله نقشې پېژنی؟

۲ــ د نقشې پرمخ څرنګه لوري موندلای شئ؟

۳ــ د نقشې پرمخ اصلي او فرعي لوري وښیئ؟

ټولګی نه د باندې د زده کوونکو فعالیت:

داسې یوه نقشه رسم کړئ، چې د هغې پرمخ دخپل کور جومات او ښوونځي ځایونه وښودلای شئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلور ويشتم لوست

زموږ د هېواد څلور خواوې

موخه:

- زده کوونکي دې د افغانستان له ګاونډيانو سره آشنا شي.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

ګاونډي	همسايه
نړۍ	دنيا
غوره	ټاکلی، انتخاب، سم

- افغانستان د نړۍ په کومه برخه کې پروت دی؟
- د افغانستان څلورو خواوو ته کوم هېوادونه پراته دي؟

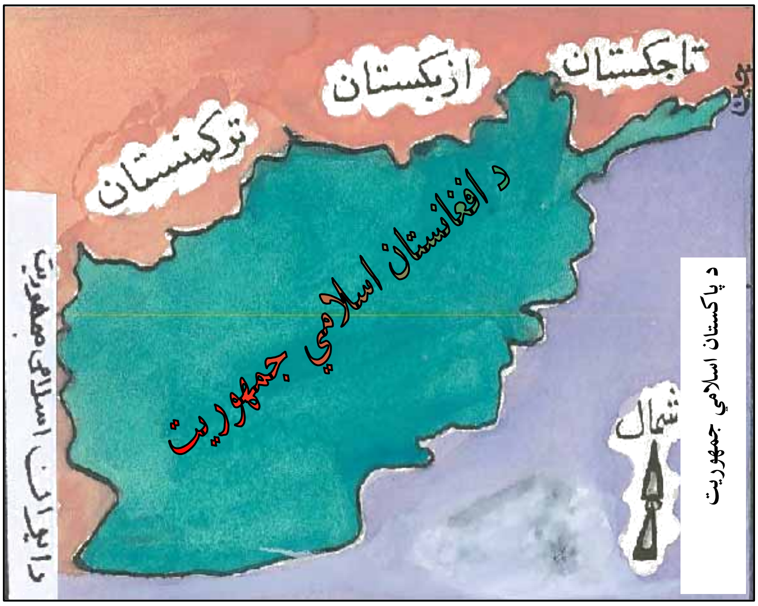

زموږ هېواد افغانستان د آسيا د لويې وچې په سوېل کې پروت او په وچې سره احاطه شوی دی. مساحت يې (٦٥٢) زره کيلومتره مربع دی. زموږ د هېواد شمالي ګاونډيـــان د تاجکســـتان، ازبکستان او ترکمنستان اسلامي هېوادونه، لويديځ ته مو د ايران اسلامي جمهوريت، سوېـل او ختيځ سرحدونه د پاکستان اسلامي جمهوريت سره ديورند د تحميلي کرښې په واسطه پـه نـښه شوی چې د افغانستان خلکو هغه په رسميت نه دی پيژنـدلی. په شمال ختيځه خـــواکې زمـــوږ هېواد د چين له جمهوريت سره نښتی دی.

زموږ هېواد د آسيا په لويه وچه کې د خپل موقعيت له مخې ځـانګړې ارزښت لري او د يوه پله په څېر د آسيا د لويې وچې زياتره هېوادونه سره نښلوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- دکیڼې خوا جملې په ښي خواکې له اړوندو کلمو سره ونښلوئ.

۱. ازبکستان	۱.زموږ د هېواد په شمال ختیځ کې پروت دئ.
۲. د ایران اسلامي جمهوریت	۲. زموږ د هېواد په شمال کې پروت دی.
۳. د چین دخلکو جمهوریت	۳.زموږ د هېواد په لویدیځ کې پروت دی.

پوښتنې:

سم ځواب غوره کړئ

۱. افغانستان د آسیا د لویې وچې په کومه برخه کې پروت دی؟

الف: شمال

ب: ختیځ

ج: سویل

۲. د افغانستان پراخوالی څو کیلومتره مربع دی؟

۳. د افغانستان د ګاونډیو هېوادونو نومونه واخلئ؟

له ټولګي نه د باندې د زده کوونکو فعالیت:

زده کوونکي دې د خپل کتاب له مخې د هېواد نقشه رسم کړي او ټولګي ته دې راوړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځه ویشتم لوست

زموږ د هېواد اداري وېش

موخه:

- زده کوونکي دې د هیواد د ولایتونو موقعیت وپېژني.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

هېواد	وطن، مملکت
ګاونډیان	همسایګان
ګټه	فایده
پلازمینه	مرکز، پایتخت

- تاسې د کوم ولایت یاستئ؟ له نقشې نه په ګټې اخستنې د خپل ولایت ګاونډیان وښیئ؟
- د هېواد د پنځو ولایتونو نومونه واخلئ؟

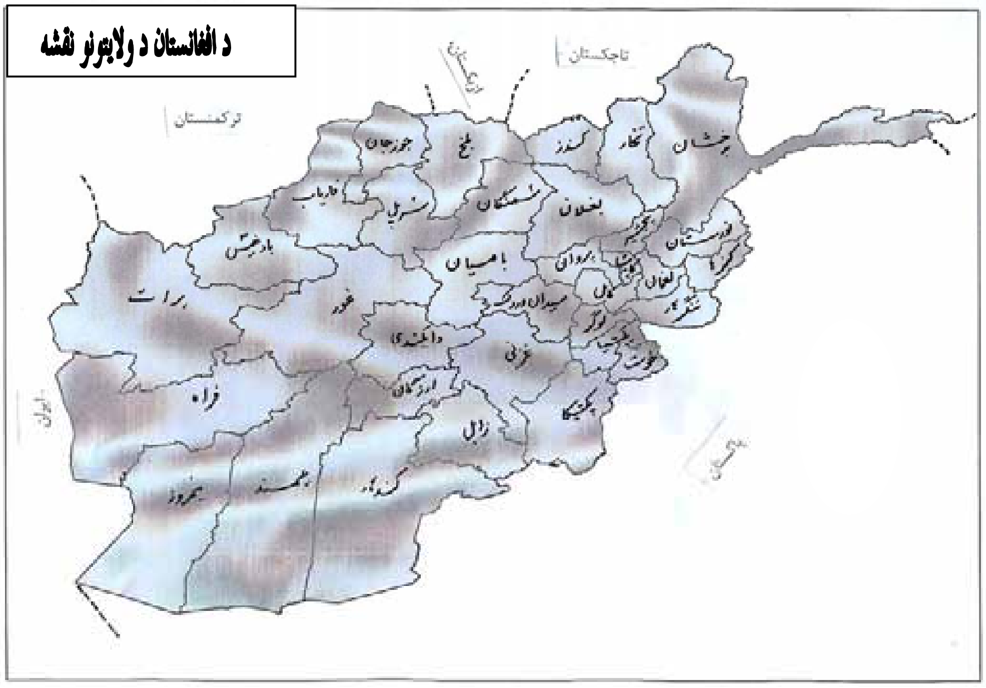

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږ د ګران هېواد نوم افغانستان دی. افغانستان د اداري وېش له مخې په ۳۴ ولایتونو وېشل شوی دی. هر ولایت د والي له خوا اداره کېږي. والي د ولایت قانوني واکمن دی. ټول دولتي او رسمي کارونه د قانون په رڼا کې اجرا کېږي. هر ولایت په ولسوالیو وېشل شوی دی. د ولسوالۍ سیمه د ولسوالانو له خوا اداره کیږي. زموږ د هېواد د ولایتونو لوی ښارونه هرات، کندهار، مزار شریف، کندز، جلال آباد، غزني او نور دي. د افغانستان لوی ښار د کابل ښار دی چې د هېواد مرکز او پلازمېنه ده.

زده کوونکي دې په پنځو ډلو ووېشل شي. هره ډله دې د هېواد د شمال ، سوېل، ختیځ، لویدیځ او مرکــزي ولایتونــو نومونــه ولیکي او په ټولګي کې دې نورو ته ولولي.

پوښتنې:

۱_ د افغانستان د شمالي ولایتونو نومونه واخلئ؟

۲_ د افغانستان د ختیځو ولایاتونو نومونه واخلئ؟

۳_ د هرات، فراه او نیمروز ولایتونه د افغانستان کومې خواته پراته دي؟

۴_ د افغانستان د پلازمېنې (پایتخت) نوم څه دی او هغه د نقشې په مخ پیداکړئ؟

له ټولګي نه د باندې د زده کوونکو فعالیت:

د افغانستان نقشه رسم کړئ. دکابل، کندهار، مزار شریف، هرات، ننګرهار، پکتیا او خپل ولایت په کې په نښه کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږویشتم لوست

د افغانستان دین، ژبه او نفوس

موخه :
- زده کوونکی دې په هېواد کې له دین، ژبو او نفوس سره آشنا شي.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

نفوس	د یوهېواد د خلکو شمېر
تړاو	ارتباط
کابو	لږترلږه، کم ترکمه، نیږدې
ډېره کی	اکثریت

- د اسلام سپیڅلی دین په کوم ځای کې را څرګند شو؟
- تاسې له نورو خلکو سره د اړیکو د نیولو لپاره په کومه ژبه خبرې کوئ؟

زموږ د هېواد د نږدې ټولو اوسیدونکو دین اسلام دی. د اسلام مقدس دین کابو څوارلس پېړۍ د مخه په مکه معظمه کې را څرګند او د لوی خدای (ج) د پیغمبر حضرت محمد(ص) په واسطه خلکو ته ورسید. د اسلام دین د مسلمانانو د دریم خلیفه، حضرت عثمان (رض) په زمانه کې افغانستان ته راورسید. له مسلمانانو برسیره زموږ په هېواد کې یو لږ شمېر هندوان او سکهان هم اوسېږي.

په افغانستان کې د (۳۰) په شاوخوا کې ژبې شته، چې د هېواد په بېلو، بېلو برخوکې پرې خبرې کېږي. له دې جملې پښتو او دري د دولت رسمي ژبې دي. ازبکي، ترکمني، پشه یي بلوڅي، نورستاني او پامیري ژبې هم د هیواد په هغو برخو کې چې زیات شمیر وګړي پرې خبرې کوي، پر پښتو او دري سر بیره، دریمې رسمي ژبې ګڼل کیږي.

د افغانستان زیاتره اوسیدونکي آریایي نژاد دي.

د اټکل له مخې د افغانستان د وګړو شمېر شاوخوا (۲۶) ملیونو تنو ته رسیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د زده کوونکو هره ډله دې په ډلو باندې له ویش وروسته د لوست
غوره مطلبونه په لنډه توګه په ټولګي کې ولولي.

پوښتنې:

۱- زموږ په هېواد کې څو ژبې شته؟

۲- د هېواد د ډېره کیو د دین په هکله څه پوهېږئ؟

۳- د افغانستان د وګړو شمېر څومره دی؟

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

له خپل مور او پلار او مشرانو څخه وپوښتئ، چې په هېواد کې له (۳۰) ژبو څخه پښتو او دري ولې رسمي ژبې دي؟

SS(P)0407

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووه ویشتم لوست

زمورږ د هېواد غرونه

موخه:

زده کوونکي دې د هېواد غرونه وپیژني.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

شته والی	موجودیت
دنګ	لوړ، جګ
لړۍ	سلسله

- د غرونو شته والی په آب وهوا باندې څه اغیزه لری؟
- زمورږ د هېواد مهم غرونه کوم دي؟

افغانستان یو غرنی هېواد دې، چې د مساحت په سلوکې اتیا برخه یې لــوړو او دنګـو غرونو نیولې ده. دا غرونه زیاتره په مرکز، لویدیځ او شمال ختیځ کې پراته دی. هوا په دې سیموکې سړه وی او زیاتره په کې واوره اوریږي. زمورږ د هېــواد مــشهور غرونــه هندوکش، د بابا غر، ســپین غــر، سیاکوه، سفید کوه او داسې نــور دي.

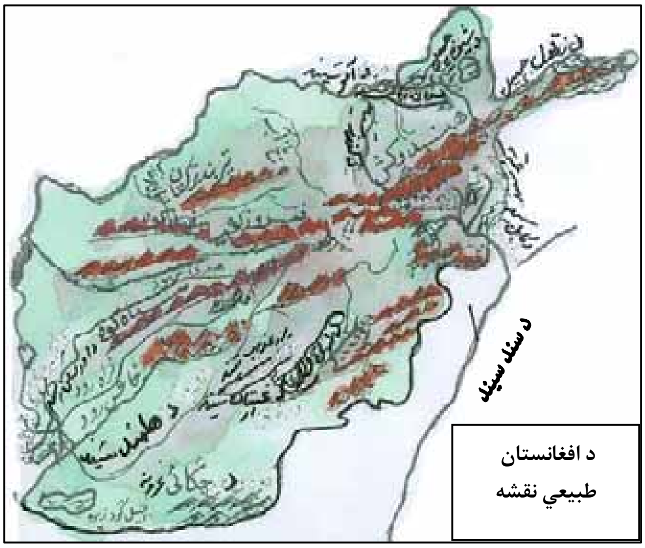

د افغانستان طبیعي نقشه

۱.د هندوکش غر: دغه غر د هېواد له مشهورو او لویو غرونو څخه شمېرل کېږي چې له شمال لویدیځ څخه سویل لویــدیځ ته غځېدلی او په لویدیځ هندوکش او ختیځ هندوکش وېشل شوی دی. د سالنګ لویه لار چې د هېواد شمالي سیمې له سویل سره نښلوي، د همدې غره له زړه څخه تېریږي.

۲. د بابا غر: دا غر د هېواد په مرکز کې پروت او له ختیځ څخه لویدیځ تــه غځیــدلې دی. ددې غره د لمنو څړځایونه د څارویو د روزنې له پلوه زیات ارزښت لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

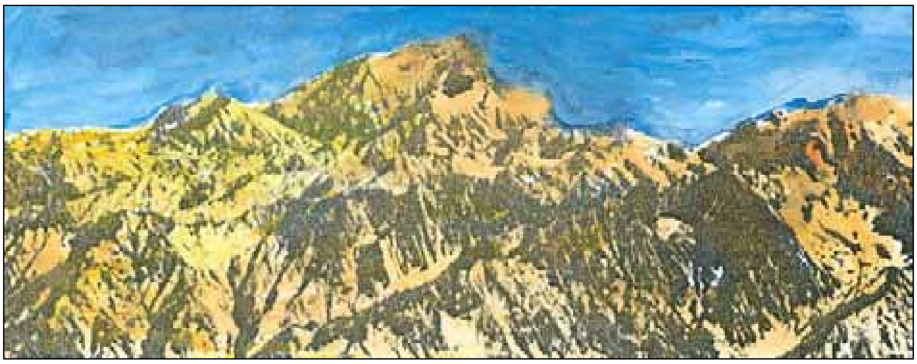

د بابا غر د افغانستان په مرکزي برخه کې

۳. **سپین غر**: د غرونو دا لړۍ د هېواد په ختیځ کې پرته ده، چې له ختیځ څخه د لویدیځ په لور غځېدلې ده. شمالي او جنوبي لمنې یې په لویو او ګڼو ځنګلونو پوښل شوي دي. په پورتنیو غرونو سربېره په افغانستان کې نور غرونه هم شته، لکه فیروز کوه، سیاه کوه، سلیمان غر، تیر بند ترکستان او داسې نور.

زیاتې معلومات
د سالنګ تونل د هېواد اوږد تونل دی. دا تونل د هندوکش د غره په لړۍ کې تېر شوی دی او له سمندر څخه (۳۳۶۰) متره لوړ پروت دي. دا تونل ۲۶۷۶ متره اوږدوالی، ۷,۵ متره سور او ۷,۱ متره لوړوالی لري. د تونل په شاوخوا کې د هغه دننه (داخلی) هوا د پاکولو په خاطر د برېښنا جنراتورونه لګېدلي دي. ددې تونل د کیندلو کار د ۱۳۳۲ لمریز کال د لیندۍ په میاشت کې پیل او د ۱۳۴۳ لمریز کال د وږي په میاشت کې پای ته ورسید، چې د هېواد د شمالي او سوېلي سیمو ترمینځ د تګ راتګ له امله زیات ارزښت لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولګي دننه فعالیت

- د زده کوونکو هره ډله دې د لوست لنډ مطلب ولولي.
- د زده کوونکو هره ډله دې د سالنګ د لویې لارې د ارزښت په هکله یوله بله سره وغږېږي او بیادې هره ډله خپل نظر ټولګیوالو ته بیان کړي.

پوښتنې:

۱. د هندوکش غر د افغانستان په کومه برخه کې پروت دی او کومه لویه لار له هغه څخه تیرېږي؟

۲. د بابا غر چېرې پروت دی او څه ارزښت لري؟

سم ځواب غوره کړئ.

۳. په غرنیو سیمو کې هوا:

الف. ډېره توده وي.

ب. ډېره یخه وي.

ج. نه یخه وی اونه توده وي.

د. په زړه پورې وي.

له ټولګي څخه دباندی فعالیت:

د لویانو په مرسته د خپلې سیمې د غرونو نومونه لست او په ټولګي کې یې ولولئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اته ویشتم لوست

زموږ د هېواد د غرونو ارزښت

موخه:

زده کوونکي دې د هېواد د غرونو ګټې وپېژني.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

نقش	رول، برخه، وظیفه
کان	معدن
زېرمه	ذخیره

- په یو هېواد کې د غرونو شتون څه رول لري؟
- د افغانستان د مهمو غرونو نومونه واخلئ؟

په یوه سیمه کې د غرونو شته والی سربېره پردې چې د هغې سیمې ښکلا زیاتوي، له هغې څخه زیاتې نورې ګټې هم تر لاسه کېږي، لکه: څړځایونه، کانونه، د ودانیو ډبرې، ځنګلونو او داسې نور.

زموږ هېواد یو غرنی هېواد دی. ځینې غرونه یې په ځنګلونو پټ دي. د هېواد په یو شمیر غرونو باندې تل واورې پرتې وي. د غرونو واورې په اوړي کې اوبه کېږي او د هغو له اوبو څخه رودونه جوړېږي، چې دکښتونو په خړوبولو او د برېښنا په تولید کې له هغې څخه ګټه اخیستل کیږي. که چېرې زموږ په هېواد کې غرونه او لوړځایونه نه وای، بیله شکه چې زموږ هېواد به یو وچ، بې اوبو او بې وښو بیابان وای. سربیره پردې زموږ د هېواد په غرونو کې د قیمتي کانې ډبرو سترې زېرمې موجودې دي. په یوه سیمه کې د غرونو شتون د هغې سیمې په آب وهوا باندې زیاته اغیزه لري.

په افغانستان کې د غرونو شته والی زموږ لپاره یوه لویه خدایي پېرزوینه شمېرل کیږي.

د ټولګي دننه فعالیت

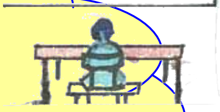

تش ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ.

۱. د افغانستان ځینې غرونه په .... پټ دي.

۲. د افغانستان د غرونو په زړونو کې .... موجود دي.

۳. د هېواد د غرونو شته والی .... شمېرل کیږي.

پوښتنې:

۱- که چېرې زموږ په هېواد کې لوړ غرونه او نورې لوړې سیمې نه وای، هغه به څه ډول یو هېواد وای؟

۲- د غرونو شته والی د یوه هېواد په اوبو او هوا باندې څه اغېز لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمونږ د هېواد سیندونه

موخې:
- زده کوونکي دې د هېواد مهم غرونه وپېژني.
- زده کوونکي دې په نقشه کې د افغانستان سیندونه وښودلای شي.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

سرحد	گډه پوله
سمندرگی	بحیره
هامون	جهیل یا د اوبو ډنډ

- سیندونه څه ډول منځته راځي؟

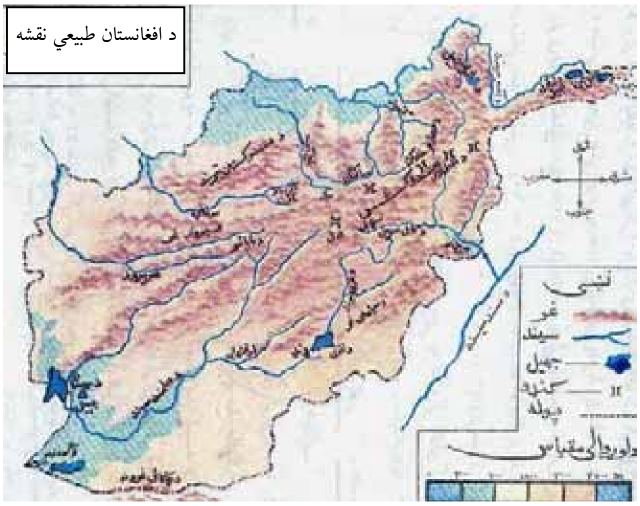

په افغانستان کې د جغرافیایي موقعیت او له سمندرونو څخه د لرې والي له امله دکال په اوږدو کې په پوره اندازه باران نه وریږي. په افغانستان کې اوربښت د ژمي په موسم او د پسرلي په لومړیو وختونو کې کېږي. هغه واوره چې په ژمي کې د هېواد په لوړو او غرنیو سیمو کې وریږي، زېرمه کېږي او دکال په اوږدو کې په تیره بیا د اوړي په موسم کې د اوبو لویه سرچینه جوړوي او سیندونه ترې جوړېږي. له همدې کبله زمونږ د هېواد د سیندونو اوبه په پسرلي او اوړي کې زیاتې وي. زمونږ د هېواد مشهور سیندونه دادي:

- د آمو سیند: د کوچني پامیر له سیمې څخه سرچېنه اخلي. د افغانستان له سرحدونو څخه تېرېږي او د اورال په سمندرگي کې توییږي. د افغانستان او منځنۍ آسیا د هېوادونو ترمنځ گډ سرحد جوړوي. د کوکچې او کندز سیندونه د هغه له مرستیالانو څخه شمېرل کیږي.
- د هلمند سیند: د هلمند سیند د هېواد له لویو او ډېرو اوږدو سیندونو څخه دی چې د بابا له غره څخه سرچېنه اخلي. دغه سیند د هزاره جاتو په سیمو کې ډېر تېز بهیږي. کله چې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

غرنیو سیمو څخه تېر شي، تیزوالی یي کمېږي. د کجکي د برېښنا بند په دې سیند بانـــدې جوړ شوی دی، چې په زرګونو جریبه ځمکه خړوبوي او په پای کې د هلمند په هامون کې تویيږي. د ارغنداب رود د هغه له مرستیالانو څخه دی.

- د هریرود سیند: دغه رود د بابا له غره څخه سرچینه اخلي. له ختیځ څخه د لویدیځ پـــه لور بهیږي. د هرات ولایت د ځمکو له خړوبولو څخه وروسته له هغه ولایت څخه تېرېږي. د افغانستان- ایران او ترکمنستان - ایران ترمنځ طبیعی سرحد جوړوي.
- د کابل سیند: د پغمان له غره څخه سرچینه اخلي. له لویدیځ څخه ختیځ لور ته بهېـــږي. کله چې د کابل له ښار څخه تېر شي د لـوګر، پنجشېر او د علیـشنګ ســـیندونه ورســـره ګډیږي. په پای کې په اټک کې د سند له سیند سره ګډېږي. د دې سیند په اوږدو کـــې د ماهیپر، نغلو، سروبي او درونټې د برېښنا بندونه جوړ شوي دي، چې له اوبو څخه یـــې د اوبولو او له برېښنا څخه یې په کابل او ننګرهار کې ګټه اخیستل کیږي.

د کابل په ښار کې د کابل د سیند یوه منظره

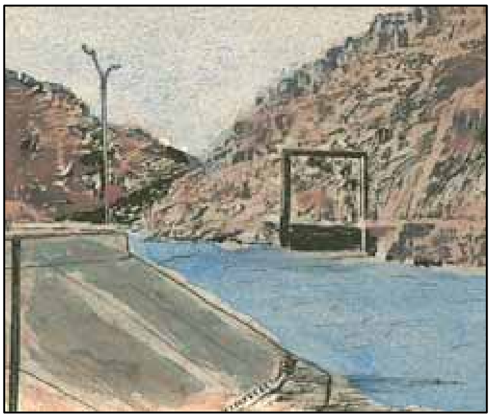
د درونټې د برېښنا بند

(c) ketabton.com: The Digital Library

- سیندونه څنګه جوړیږي، ویې لیکئ.

- ....
- ....
- ....

پوښتني:

تر ټولو ډېرسم ځواب وټاکئ:

١. په افغانستان کې د اوربښت وخت:

الف. د چنګاښ میاشت ده.

ب. د زمري میاشت ده.

ج. ژمی او د پسرلي لومړۍ ورځې دي.

د. د تلې میاشت.

لنډ ځواب ورکړئ:

٢. د هلمند سیند له کوم غره څخه سرچینه اخلي اوپه پای کې چېرته تويیږي؟

٣. د آمو سیند له کوم ځای څخه سرچینه اخلي او چېرته تويیږي؟

۴. د هغو بندونو نومونه واخلئ، چې د کابل پر سیند باندې جوړ شوي دي.

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

نقشې ته وګورئ او په هغې کې د افغانستان د سیندونو نومونه ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دېرشم لوست

د سيندونو ارزښت

موخه:
- زده کوونکي دې د سيندونو ارزښت وپېژني.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

ژورول	کيندل
د خو پرله پسې څاګانو کيندل چې د ورروستۍ څاه څخه اوبه د ځمکې پر مخ بهيږي	کاريز

- سيندونه د انسان په ژوندانه کې څه اهميت لري؟

سيندونه د اوبو د بشري اړتياوو په برابرولو کې ارزښت ناکه رول لري ځکه د ځاګانو او کاريزونو له کيندونو د مخه سيندونو او چينو د اوبو يوازينۍ زيرمې تشکيلولې او ګټه ورڅخه اخيستل کيدله. د سيندونو له اوبو څخه د کرنې او کښتونو په اوبولو سربېره به بېړيو کې د مالونو د وړلو راوړلو، د برېښنا په توليد او داسې نورو چارو کې هم ګټه اخيستل کېږي. همدارنګه زموږ هيوادوالو د بهېدونکو اوبو د لارو په اوږدوکې د اوبو ژرندې جوړولې او خپلې غلې به يې په هغو باندې اوړه کولې. همدارنګه يو شمېر خلک په سيندونو کې د کبانو په ښکار بوخت وو.

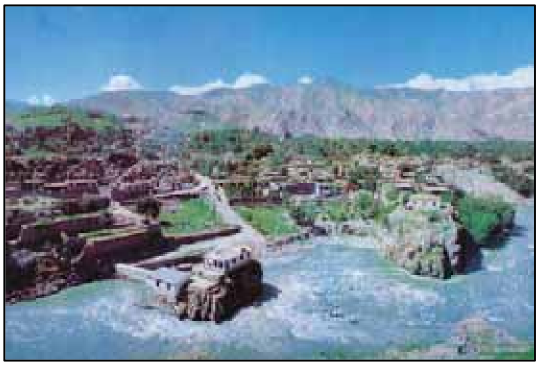

د افغانستان په دروکې مست سيندونه بهيږي

د ټولګي دننه فعاليت

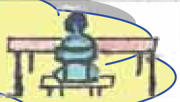

- د زده کوونکو هره ډله دې د لوست لنډ مطلب ووايي او په خپلو منځونو کې دې يوله بله سره پرې و غږيږي.

پوښتنې:

لاندې جملې بشپړې کړئ.

۱. سيندونه د انسانانو د اړتيا وړ اوبو په بشپړتيا کې .... لري؟

۲. د سيندونو له اوبو څخه سربېره د هغوی له اوبو څخه د ګټې اخيستنې په نورو چارو.......... ګټه اخيستل کيږي.

زموږ نړۍ

د نړۍ لويې وچې

موخه:

- زده کوونکي دې د نړۍ لويې وچې و پېژني.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

متمدن	مترقي، پرمخ تللي
محاط	له ټولوخواوو څخه احاطه شوى يا نښتى
عادى	معمولي

- لويه وچه څه ډول ځاى ته ويل کېږي؟
- د لويو وچو نومونه له لويې څخه د کوچنۍ په لوري په ترتيب سره واخلئ.

د نړۍ نقشه

د ځمکې د کرې زياتره برخه اوبو نيولې ده او لــږه برخه يې وچه ده. لويې وچې د (بــراعظم) په نوم يادېږي چې دځمکــې په مخ د هغوى شمېر شــپږو ته رسيږي. په هره لويه وچه کې يو زيات شمېر لــوى او کوچني هېوادونه پراته دي. لويې وچې له آسيا، امريکا، افريقا، اروپا، استراليا او اوقيانوسيه او انتارکتيکـا څخه عبارت دي. د انتارکتيکا له لويې وچې څخه پرته د نړۍ نورې لويې وچــې د اوسيدو وړ او د انسانانو د استوګنې ځايونه دي.

د آسيا لويه وچه د نړۍ تر ټولو لويه وچه ده، چې په هغې کې لوړ او دنګ غرونه پراته دي. آسيا د نړۍ د لويو دينونو د پيدايښت ځاى و. زياتره تاريخي او بشري پرمختګونه پــه دې لويه وچه کې منځ ته راغلي دي.

زموږ ګران هېواد افغانستان، چې ډېر زوړ کلتوري او متمدن تاريخ لري، ددې لــويې وچې په سوېل کې پروت دى. په نړۍ کې د(۴۰) په شاوخوا کې هېوادونه په وچې محاط شوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي، چې آزاد سمندر ته لار نه لري. له دې جملې څخه ۱۴ هېوادونه د افريقا په لويه وچه کې ۱۲ هېوادونه د اروپا په لويه وچه کې دوه هېوادونه د امريکا او ۱۲ هېوادونه د اسيا په لويه وچه کې پراته دي.

د لويو وچو نومونه واخلئ.

۱- .... ۲ ....

۳- .... ۴ ....

۵ - .... ۶ ....

پوښتنې:

سم ځواب غوره کړئ.

۱- زموږ هېواد په کومه لويه وچه کې پروت دی؟

الف: امريکا، ب: آسيا، ج: افريقا، د: اروپا.

۲- نن ورځ په نړۍ کې د......... په شاوخوا کې په وچې محاط شوی هېوادونه موجود دي.

۳- په کومه لويه وچه کې انسانان په عادي توګه ژوند نشي کولای؟

له ټولګي څخه د باندې فعاليت:

د نړۍ له نقشې څخه په ګټې اخيستو تر ټولو لويه وچه پيداکړئ او په هغې کې د پرتو څو هيوادونو نومونه وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه دېرشم لوست

د آسیا لویه وچه

موخه:

زده کوونکي دې د آسیا لویه وچه و پېژني.

– په نړۍ کې ترټولو لویه او له نفوس نه ډکه لویه وچه کومه یوه ده؟

– د لویې وچې اوبه او هوا څنګه وي؟

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

شپانډ	مست،ښې وهونکی
طبیعي سرحد	طبیعي ګډه پوله
سورروه	پلنه
معتدله	برابره، نه سړه او نه توده
وګړي	خلک
پيروان	لارویان

د نړۍ په نقشه کې د آسیا د لويې وچې موقعیت

د آسیا سیاسي نقشه

آسیا د نړۍ ترټولو لویه وچه ده، چې کابو د نړۍ د وچې $\frac{1}{3}$ برخه یې نیولې ده. ترټولو لوړ غرونه، ترټولو ټیټه او ژوره ځمکه او ترټولو شپانډ، شپانډ سیندونه په دې لویې وچې کې پراته دي. د نړۍ د اوسیدونکو تر نیمایي زیاته برخه په دې لويې وچې کې ژوند کوي.

زیات نفوس لرونکي هېوادونه په دې لويې وچې کې پراته دي. آیا ویلای شئ چې د آسـیا لویه وچه د کومو سمندرونو د اوبو په واسطه محدوده شوې ده؟ د آسیا لویه وچه له دریو خواو څخه د نړۍ د لویو سمندرونو د اوبو په واسطه محدوده شوې ده. دغه لویه وچه د شمال ختیځ له خوا د بیرنګ د آبنا په واسطه د شمالي امریکا څخه او په لویدیځ کې د سویز د کانـال پـه واسطه د افریقا له لویې وچې څخه جلا شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه د اورال غرونه، د اورال سیند، د کسپین سمندرګی، تور سمندرګی د آسیا او اروپا د دوو لویو وچو ترمنځ طبیعي سرحد جوړوي، چې دواړه لویې وچې یو ځای د (یوریشیا) په نوم یادېږي.

د آسیا لویه وچه د شمال له خوا په شمالي منجمد سمندر، د ختیځ له خوا په بحر الکاهل، د سهیل له خوا د هند په سمندر او د لویدیځ له خوا د اروپا په لویې وچې پورې نښتې ده. د آسیا لویه وچه له درو خواو څخه اوبوته او له یوې خوا وچې ته لار لري. لکه ومو ویل چې آسیا ډېره سورروه وچه ده، له دې امله یې اوبه او هوا په مختلفو ځایونو کې یو له بل سره توپیر لري. د بېلګې په توګه هغه سیمې یې چې شمالي قطب ته نږدې دي اوبه او هوا یې سړه او سویلي برخې یې تودې اوبه او هوا لري او نورې پاتې سیمې یې معتدله اوبه او هوا لري.

د آسیا لویه وچه د بشریت د تمدن لومړنی زانګو ده او د نړۍ د نفوسو په سلو کې ۶۰ برخې په هغې کې ژوند کوي. وګړي یې په ډول ډول نژادونو پورې اړه لري. د آسیا د لویې وچې د وګړو زیاتره برخه د اسلام د سپیڅلي دین، بودایي او مسیحیت پیروان دي.

تش ځایونه ډک کړئ.

۱- آسیا لویه وچه ده، چې اوبه اوهوا یې په مختلفو ځایونو کې یوله بله سره توپیر لري.

- ....

- ....

پوښتنې:

د نړۍ نقشې ته وګورئ او جملې بشپړې کړئ.

۱- د آسیا لویه وچه د سوېل له خوا په .... بحر او د ختیځ له خوا په د........... په سمندر د شمال له خوا په .... او د لویدیځ له خوا په .... نښتې ده.

۲- .... د آسیا او اروپا د لویو وچو ترمنځ طبیعي سرحد جوړوي.

۳-

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

د خپل کتاب د نقشې په مرسته د یو څو لویو آسیایي هېوادونو نومونه ولیکئ او په ټولګي کې یې ولولئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د آسیا د لویې وچې یوشمېر هېوادونه

ګڼه	د هېواد نوم	پلازمېنه	دین	ژبه	د حکومت ډول
۱	افغانستان	کابل	اسلام	پښتو- دري	اسلامي جمهوریت
۲	عربستان	ریاض	اسلام	عربي	پاچهي
۳	لبنان	بیروت	اسلام او مسیحي	عربي	جمهوري
۴	هندوستان	نوی ډهلی	هندو او نور	هندي	جمهوري
۵	ایران	تهران	اسلام	فارسي	اسلامي جمهوریت
٦	جاپان	توکیو	شینتو	جاپاني	مشروطه پاچهي
۷	پاکستان	اسلام اباد	اسلام	اردو-انګلیسی	اسلامي جمهوریت
۸	چین	پیکن	بومي مذهبونه	چینائي	جمهوري
۹	عراق	بغداد	اسلام	عربي	جمهوري
۱۰	ترکیه	انقره	اسلام	ترکي	جمهوري
۱۱	اندونیزیا	جاګارتا	اسلام	اندونزي	جمهوري
۱۲	تاجکستان	دوشنبه	اسلام	تاجیکي	جمهوري
۱۳	تایلند	بانکوک	بودائي	تایي	مشروطه پاچهي
۱۴	اردن	عمان	اسلام	عربي	مشروطه پاچهي
۱۵	سوریه	دمشق	اسلام	عربي	جمهوري
۱٦	مالیزیا	کوالالمپور	اسلام	مالیزیایي	مشروطه پاچهي
۱۷	شمالي کوریا	پیونګ یانګ	اته ئیست	کوریات	جمهوري
۱۸	جنوبي کوریا	سیول	مسیحي، بودایي	کوریایي	جمهوري
۱۹	ازبکستان	تاشکند	اسلام	ازبکي، روسي	جمهوري
۲۰	روسیه	مسکو	مسیحي	روسي	جمهوري

(c) ketabton.com: The Digital Library

درې دېرشم لوست

د اروپا لویه وچه

موخه :

- زده کوونکي دې د اروپا لویه وچه و پېژني.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

ځړوبی	آبشار، هغه اوبه چې له لوړ ځای ښخه توییږي
لامل	علت، سبب
مسیحي	عیسوي

- د اروپا لویه وچه د آسیا د لویې وچې په کومه خوا کې پرته ده؟
- د اروپا د لویې وچې د څو هېوادونو نومونه واخلئ؟

د نړۍ په نقشه کې د اروپا موقعیت

د اروپا لویه وچه د آسیا د لویې وچې ادامه ده. له دې امله ځنې جغرافیه پوهان دواړه لویې وچې د یوریشیا په نوم یادوي.

اروپا د شمال له خوا په شمالي منجمد سمندر، د ختیځ له خوا د اورال په غرونو، د اورال د سیند، تور سمندرګي، دکسپین سمندرګی چې د آسیا او اروپا ترمنځ طبیعی سرحد دی، د سهیل له خوا د مدیترانې سمندرګی او د لویدیځ له خوا د اطلس د سمندر په واسطه محدوده شوې ده.

د اروپا د لویې وچې زیاتره برخې د معتدلې هوا په سیمو کې پرتې دي او ډېرې برخې یې ښه اوبه او هوا لري.

د اروپا په شمال کې ټیټ غرونه موجود دي او په سویلي برخو کې یې لوړ غرونه پراته دي، چې لوړې څوکې یې تېرې او په واورو پټې دي. د الپ او پیرنه غرونه د هغې له جملې ښخه دي. ددې غرونو په منځ کې ښکلې ځړوبې او له اوبو ډک سیندونه شته او د هغوی د پاسه لوی بندونه جوړشوی دي چې له برېښنا ښخه یې په صنعت او له اوبو ښخه یې په کرنه کې کار اخېستل کیږي. د اروپا مشهور سیندونه د دانیوب او والګا سیندونه دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اروپا کوچنۍ لويه وچه ده، خو ډېر نفوس لري. لامل يې دادی چې د هغې ښو اوبو اوهـــوا د پوهې او صنعت پراختيا او د کار او فعاليت امکانات برابر کړي دي. همدا دليل دی چې د هغې زياتره برخې زيات نفوس لري.

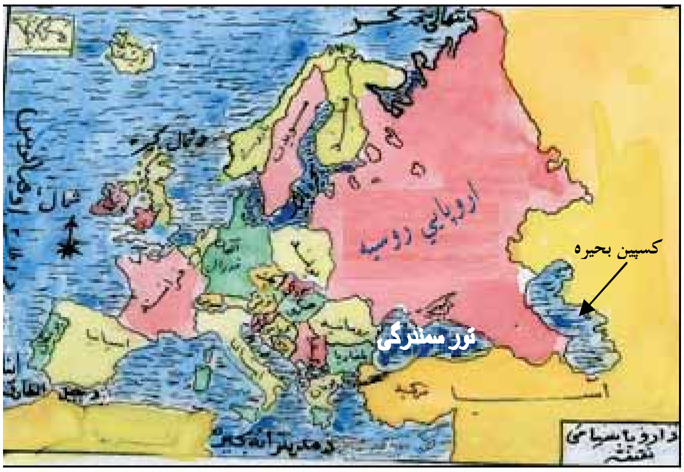

د ټولګي دننه
فعاليت

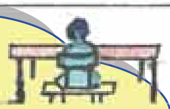

د زده کوونکو هره ډله دې لاندې جملې بشپړې کړي او يو له بله سره دې پرې وغږېږي.

1. د اروپا لويه وچه .... ده.
2. د اروپا زياتره برخې د .... په سيمو کې پرتې دي.
3. د اروپا په شمالي او سهيلي برخه کې .... غرونه پراته دي.

پوښتنې:

۱ ــ ځينې جغرافيه پوهان د اروپا اوآسيا دواړه لويې وچې په کوم نوم يادوي؟

۲ــ د اروپا د لويې وچې ختيځ پلو ته کومه لويه وچه پرته ده؟

سم ځواب خوښ کړئ.

۳ – د اروپا زياتره وګړي:

الف: د اسلام په دين مشرف دي.　　　ب - د مسيحي دين لري

ج – د يهوديت دين لري .　　　د- هيڅ دين نه لري.

له ټولګي څخه د باندې فعاليت:

نقشې ته وګورئ او د هغې له مخې د اروپا څلور خواوې بيان کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اروپا د لوېې وچې د ځينو مشهورو هېوادونو جدول

گڼه	د هېواد نوم	پلازمېنه	دين
۱	انگلستان	لندن	مسيحي(عيسوي)
۲	آلمان	برلين	// //
۳	ايتاليا	روم	// //
۴	اتريش (استريا)	ويانا (وين)	// //
۵	فرانسه	پاريس	// //
٦	اسپانيا	مادريد	// //
۷	هالند	امستردام	// //
۸	دنمارک	کوپنهاگن	// //
۹	بلجيم	بروکسل	// //
۱۰	ناروې	اسلو	// //
۱۱	سويدن	ستا کهلم	// //
۱۲	فنلند	هلسنکي	// //
۱۳	البانيا	تيرانا	اسلام

SS(P)0407

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افريقا لويه وچه

موخه:

- زده کوونکي دې د افريقا لويه وچه وپېژني.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

قاره	براعظم، لويه وچه
سمندر	بحر، اوقيانوس
سهيل	جنوب

– د افريقا لويه وچه د آسيا او اروپا د براعظمونو کومې خواته پرته ده؟

– د افريقا د لويې وچې د څو مهمو هېوادونو نومونه واخلئ؟

د افريقا لويه وچه د آسيا د لويې وچې جنوب لويديځ خواته پرته ده. دا لويه وچه له آسيا څخه د سره سمندرګي په واسطه بيله شوې ده. د افريقا د براعظم شمال خواته د مديترانې سمندرګی، ختيځ خواته يې د هند سمندر، لويديځ لورته يې د اطلس سمندر او سهيل خواته يې د هند او اطلس سمندر ګډې اوبه واقع دي.

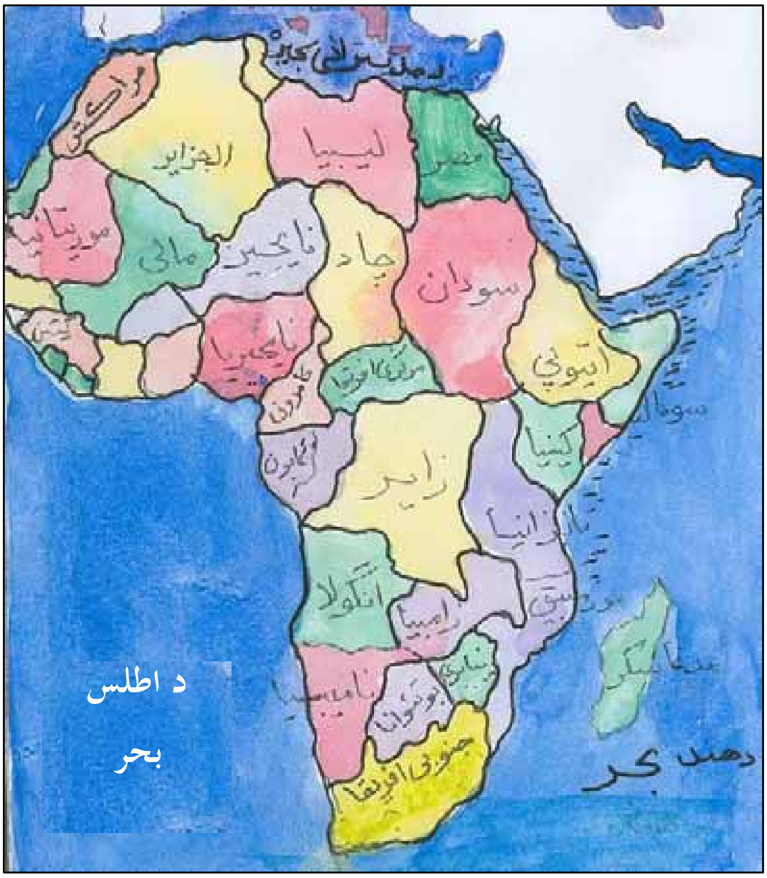

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا لويه وچه د مساحت او لويوالي له نظره د اسيا او امريکې له وچو څخه وروسته په دريمه درجه کې ده. افريقا توده هوا لري. هغه خلک چې په افريقا کې ژوند کوي زياتره تور پوستکي دي. څرنګه چې د افريقا لويه وچه د شمال ختيځ له لوري نه مکې معظمې ته نږدې پرته ده، له دې کبله ډېر ژر د اسلام دين په دې لويې وچې کې خپور شو او وس زيات اسلامي هېوادونه په دې لويې وچې کې دي.

زده کوونکي دې په څو ډلو وويشل شي. هره ډله دې له نقشې څخه په ګټې اخيستو د هغو هېوادونو نومونه واخلي چې د افريقا په يو لوري کې پراته دي.

- د افريقا شمال کې ....
- د افريقا ختيځ کې ....

پوښتنې:

لاندې جملې پوره کړئ:

۱- د افريقا لويه وچه د (   ) په واسطه له اسيا نه بېله شوې ده.

۲- د افريقا د لويې وچې شمال خواته (   ) پروت دی.

۳- د افريقا د څو هېوادونو نومونه واخلئ؟

له ټولګي څخه دباندې فعاليت:

د افريقا نقشه په ځير وګورئ. د افريقا د لويې وچې څلور خواوې او د هېوادونو موقعيت په ډېرې پاملرنې له پامه تېر کړئ، ترڅو په بل وخت کې وکولای شئ په اسانی هغه پيدا کړي

ښوونکی صاحب دې زده کوونکي وپوهوي چې په نقشې باندې له سمندر او سمندرګي څخه پرته نور ليکل شوي نومونه د هېوادونو نومونه دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځه دېرشم لوست

د امریکا لویه وچه

موخه:

زده کوونکي دې د امریکا لویه وچه وپېژني.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

مهاجر	کډوال، څوک چې له خپل وطن نه بل ځای ته ځي
بېړۍ	کښتۍ
کشف	پیدا کول
قاره	لویه وچه
نامتو	مشهور

– د امریکا لویه وچه له څو برخو څخه جوړه شوې ده؟

– د امریکا د لویې وچې د څو مهمو هېوادونو نومونه واخلئ؟

له هغو ځایونو او سیمو څخه چې د نړۍ خلکو خبرنه درلود او د بېړۍ چلولو د پرمختګ او زیاتو ګرځېدو څخه وروسته ورته ورسیدل، نــو د نوې نړۍ په نامه یې یادکړل. دکرستوف کولومب په نوم یو سړي چې په ۱۴۹۲ میلادي کال کې د هندوستان په لټه کې و، په تصادفي توګـه د امریکـا ځنډو ته ورسید او امریکا کشف شوه.

د اطلس سمندر د ختیځ له خوا څخه د امریکې لویه وچه د اروپا او افریقا له لویې وچې بېله کړې ده. د لویدیځ له لوري څخه آرام سمندر د امریکا لویه وچه د آسیا له لویې وچې نه بېله کـــړې ده. د امریکا لویه وچه د شمال له خوا نه سهیل ته پرته ده. شمال خواته یې شمالي کنګـل ســـمندر او سوېل لورته یې د آرام او اطلس سمندرونو ګډې اوبه واقع دي.

دا قاره په دریو شمالي، مرکزي اوجنوبي برخو وېشل شوې ده. په شمالي امریکا کــې دوه لوی هېوادونه کانادا او د امریکامتحده ایالاتونه پراته دي.

په مرکزي امریکا کې ډېر هېوادونه پراته دي، چې مشهور هېوادونه یې مکسیکو، نیکاراګـوا او پانامه دي. په جنوبي امریکا کې هم ډېر هېوادونه شته، چې مهم یې برازیل، ارجنتاین، چیلي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او پیرو دي. د امریکې د لویې وچې د هېوادونو ټول وګړی د عیسویت د دین پیروان دي. ځینې مسلمانان هم په هغو هېوادونو کې ژوند کوي.

زده کوونکي دې په دوو ډلو وویشل شي. هره ډله دې په نقشې باندې د لاندینو موضوعاتو په یوې برخې باندی کار وکړي او د ډلې استازی دې هغه نورو ته ولولي:

- د نقشې له مخې د امریکې د لویې وچې په نبنه او د کتاب له متن سره یې په کتلو ځلور خواوي و ټاکئ.
- پر نقشه باندې د ځینو هېوادونو د موقعیت پیداکول.

پوښتنې:

۱ـ د امریکې لویه وچه په کوم کال کې چا کشف کړه؟

۲ـ د امریکې متحده ایالات د امریکا د لویې وچې په کومه برخه کې پراته دي؟

۳ـ د امریکا د لویې وچې هېوادونه دکوم دین پیروان دي؟

۴ـ د امریکا لویه وچه د کومو سمندرونو په واسطه د آسیا، اروپا او افریقا له وچو ځخه جلا شوي ده؟

له ټولګي ځخه د باندې فعالیت:

په دې لوست کې د لوستل شوو هېوادونو نومونه په خپلو کورونو کې د نقشې پر مخ پیدا او ځانونه پرې پوه کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږ دېرشم لوست

د استرالیا او اوقیانوسیې لویه وچه

موخه:
زده کوونکي دې د استرالیا او اوقیانوسیې لویه وچه و پېژني.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

ټاپو	جزیره
سمندرونه	بحرونه
قاره	لویه وچه
لویدیځ	غرب

– د استرالیا او اوقیانوسیې لویه وچه د اسیا د لویې وچې په کومه خواکې پرته ده؟

– د استرالیا او اوقیانوسیې د لویې وچې دڅو مهمو هېوادونو نومونه واخلئ؟

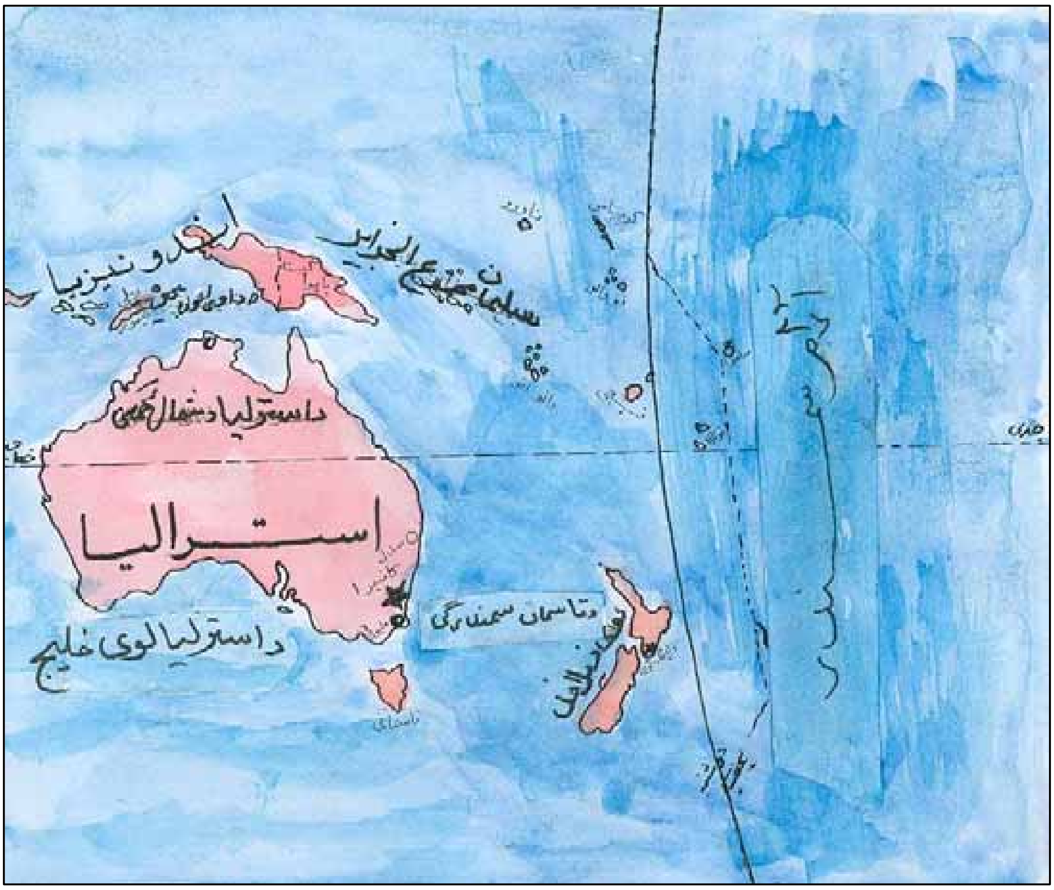

محترم استاد دې زده کوونکي وپوهوي له سمندر، سمندرگۍ او خلیج څخه پرته هر نوم چې په نقشه کې د ټاپو په څنګ کې لیکل شـــوی دی هغه د یو هېواد نمایندهگي کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استرالیا او اوقیانوسیې لویه وچه له یو لوی ټاپو او یو شمېر کوچنیو ټاپوګانو څخه جوړه شوې ده. د استرالیا او اوقیانوسیې لویه وچه له څلورو خواو څخه د سمندرونو په واسطه احاطه شوې ده.

لویدیځ ته یې د هند سمندر او ختیځ خواته یې آرام سمندر دی. د شمال لویدیځ له لـوري څخه دې لویې وچې ته نژدې هېواد د اندونیزیا اسلامي جمهوریـت دی. اسـترالیا، چـې د اوقیانوسیې لوی ټاپو دی، یو خپلواک هېواد دی. د دې لویې وچې ټول هېوادونه د ټاپو په څېر د سمندرونو په منځ کې واقع دي. د استرالیا او اوقیانوسیې د لویې وچې ډېر مهم هېوادونـه د استرالیا هېواد، فیجي، او نوي زیلاند دی.

زده کوونکي دې په څو ډلو ووېشل شي. هره ډله دې دخپل کتاب له نقشې نه په ګټې اخېستلو سره استرالیا او نوی زیلاند پیـداکړي او په خپلو کتابچو کې دې ولیکي. وروسته دې د ډلې نماینده هغه د ټولګي په مخ کې نورو ته ولولي.

پوښتنې:

۱ــ ولې ددې قارې هېوادونه د نورو وچو د هېوادو په څېر یو د بل په څنګ کې پراته نه دي؟

۲ــ ټاپو څه ته وایي؟

۳ــ ددې لویې وچې د څو هېوادونو نومونه واخلئ او د نقشې پرمخ یې پیداکړئ؟

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

د خپلو نقشو په کارونې سره د استرالیا او اوقیانوسـیې هېوادونـه وګورئ ترڅـو پـه راتلونکې کې وکولای شئ ډېر ژر هغه پیدا کړې او هم د راتلـونکې ورځـې لوسـت د کتاب له مخې ولولئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووه دېرشم لوست

انتارکتیکا (سوېلي قطب)

موخه:
- زده کوونکي دې د انتارکتیکا لویه وچه و پېژني.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

نیمه ختیځه کره	د لندن له صفر درجې طول البلد څخه ختیځ خواته په دې نامه یادېږي
نیمه لویدیځه کره	د لندن له صفر درجې طول البلد څخه لویدیځ خوا دنیمې لویدیځې کرې په نامه یادېږي
سوېلي	جنوبي
میشته	استوګن
تحقیقات	څېړنې
ځیر	دقت، توجه

په سهیلي قطب کې کومه لویه وچه واقع ده؟

انتارکتیکا د ځمکې دکرې شپږمه لویه وچه ده، چې د ځمکې د کرې په وروستۍ سوېلي برخه کې پرته ده.

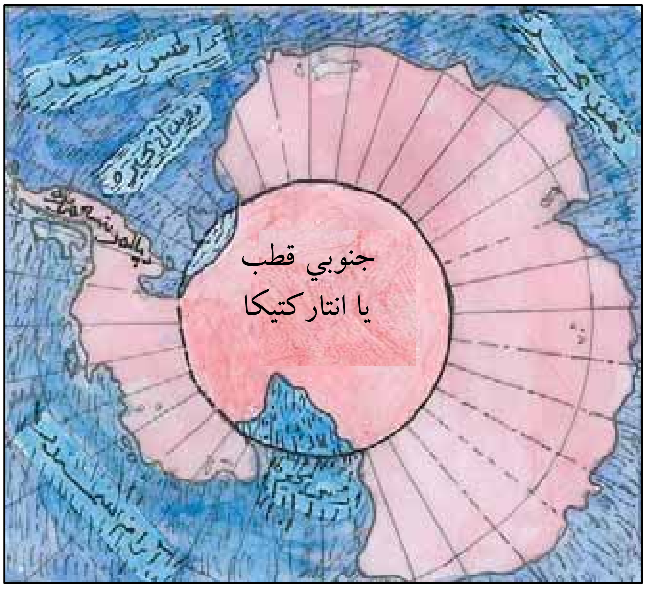

د انتارکتیکا لویدیځ خواته د اطلس سمندر او آرام سمندر ګډې اوبه او ختیځ لورته یې د هند او آرام سمندر ګډې اوبه پرتې دي. شمال خواته یې د هند او اطلس سمندرګډې اوبه او سهیل لوري ته یې آرام سمندر پروت دی. له سمندرونو نه هاخوا ډېر نږدې هېواد انتارکتیکا ته په ختیځه نیمه کره کې نوی زیلاند او استرالیا[1] او په لویدیځه نیمه کره کې دارجنتاین[2] هېواد دی.

په دې وچه کې تل شپږ میاشتې ورځ او شپږ میاشتې شپه وي. هوا یې ډېره سړه او د خلکو د میشته کیدو لپاره برابره نه ده. خلک په دایمې توګه هلته ژوند نه کوي. د پرمختللو هېوادونو پوهان هلته د علمي تحقیقاتو اوڅېړنو لپاره ځي.

۱- د نوي زیلاند او استرالیا نقشه دکتاب په (۷۸) مخ کې وګورئ.

۲- ښوونکی صاحب دې په ۸۲ مخ کې دارجنتاین موقعیت زده کوونکو ته وښيي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوم موضوعات چې زده کوونکو د کتاب په متن کې لوستې هغه دې له نقشې سره تطبيق کړي.

پوښتنې:

۱– ولې خلک په دايمي توګه په جنوبي قطب يا انتارکتيکا کې ژوند نه کوي؟

۲– انتارکتيکا دکومو سمندرونو په واسطه احاطه شوی ده، نومونه يې واخلئ؟

۳– له سمندرونو نه ها خوا انتارکتيکا ته کوم هيوادونه نږدې پراته دي؟

۴– زموږ د هيواد شپه او ورځ له انتارکتيکا سره څه توپير لري؟

له ټولګي څخه د باندې فعاليت:

له (۸۲) نقشې نه د ګټې اخيستنې له مخې لويې وچې او سمندرونه په ځير سره وګورئ، چې کومې لويې وچې سره نږدې او کومې يو له بل نه لرې پرتې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اته دېرشم لوست

سمندرونه او د هغوی گټې

موخه:

زده کوونکي دې د نړۍ سمندرونه وپېژني.

– د نړۍ دڅو سمندرونو نومونه واخلئ؟

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

گټه	فايده
سمندر	بحر اوقيانوس، زياتې اوپراخې اوبه
ژور	د ځمکې ټيټه برخه
له نيکه مرغه	خوشبختانه
نړۍ	جهان

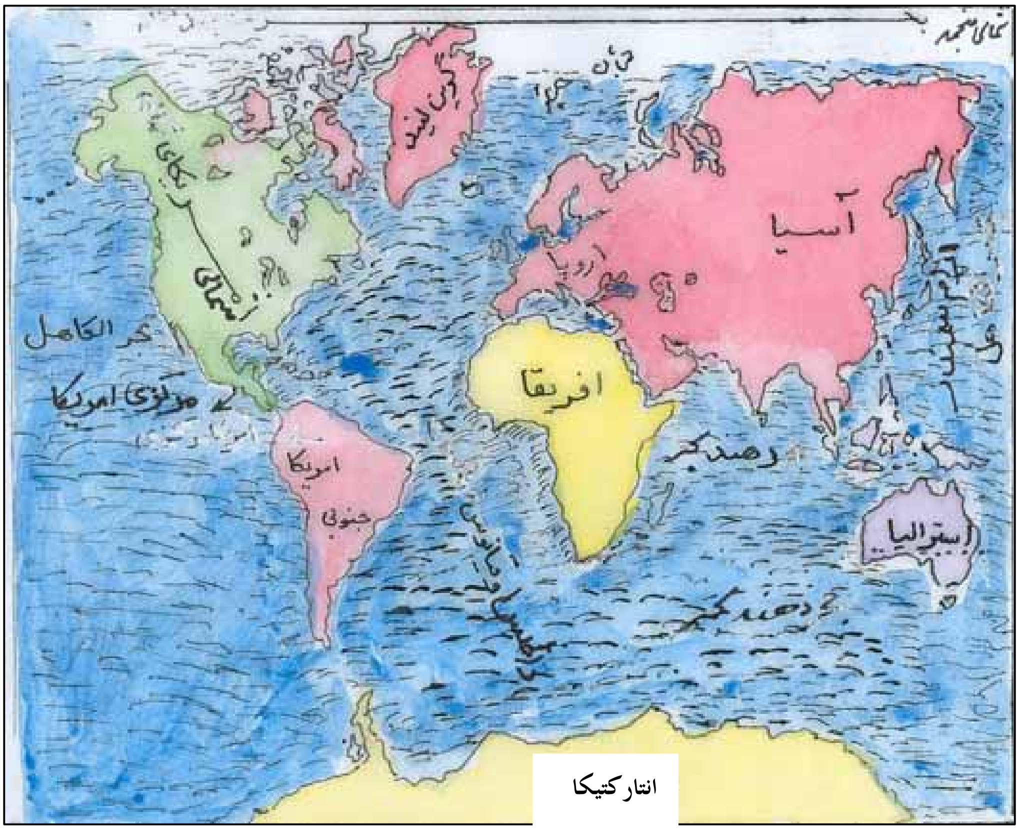

د ځمکې د مخ په سلوکې يې ۲۹ وچه او په سلوکې۷۱ يې اوبه دي. له نيکـــه مرغـــه ځمکه لوړې او ژور ځايونه لري. که ځمکه هواره واى دځمکې ټول مخ به اوبو نيولى واى. پـــه نړۍ کې څلور لوى سمندرونه شته، چې د آرام سمندر (بحرالکاهل)، اطلس (اتلانتيک) سمندر، هند سمندر او شمالي منجمد سمندر په نومونو ياديږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

آرام سمندر:

د نړۍ ډېر لوی سمندر آرام سمندر (لټ سمندر) نومېږي. آرام سمندر د لویدیځ له خوا د آسیا او استرالیا او اوقیانوسیې د لویو وچو او د ختیځ له خوانه د امریکا د لویې وچـې پـه واسطه احاطه شوی دی. دا سمندر د شمال له خوا نه تر بیرنګ آبنا پورې او د سوېل له خوا نه د انتارکتیکا تر وچې پورې غځېدلی او د ځمکې پرمخ یې ډېره لویه سیمه نیولی ده.

د سمندرونو اوبه د لمر د وړانګو د لګیدو په واسطه ورو، ورو په بړاس (بخار) اوړي. د زیاتو بخارونو په یو ځای کیدو وریځې جوړیږي. وریځې د وچو سیمو په لور راځـي او د واورې او اورښت په توګه په وچو باندې اوریږي. لوی واکمن خدای (ج) په نړۍ کې هر شي د انسانانو د ګټې لپاره پیداکړی دی.

زده کوونکي دې په دوو ډلو ووېشل شي. لومړۍ ډلــه دې د آرام سمندر د څلورو خواو په هکله د نقشې په پام کــې نیولــو ســره معلومات لاسته راوړي. دویمه ډله دې د سمندرونو د ګټو په باره کې معلومات پیداکړي. وروسته دې د دواړو ډلو استازي د ټـولګي پــه مخ کې خپل فعالیتونه څرګند کړي.

پوښتنې:

خالي ځایونه پوره کړئ.

۱- (   ) په سلوکي د ځمکې مخ وچه ده؟

۲- د نړۍ ډېر لوی سمندر (   ) نومیږی؟

۳- (   ) په سلوکې د ځمکې مخ په اوبو پوښل شوی دی؟

۴- د ځمکې د مخ لوړ او ژور ځایونه څه ګټې لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهه دیرشم لوست

د اطلس سمندر

موخه:

- زده کوونکی دې له اطلس سمندر سره آشنا شي.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

پخوانۍ نړۍ	د نړۍ معلومه برخه چې ټولو خلکو ته ښرگنده وه او هغه د آسيا، اروپا او افريقا لويې وچې دي
نوې نړۍ	هغه ځايونه چې د نړۍ خلکو د هغه په باره کې معلومات نه درلودل، لکه امريکا او داسې نور
کان	معدن
اوقيانوس	بحر، سمندر
بهيږي	ځي، جريان لري

- د اطلس سمندر په کوم ځای کې پروت دی؟

په نړۍ کې دويم لوی سمندر د اطلس سمندر دی. دا سمندر د لويديځ له خوا د امريکې لويې وچې او د ختيځ له خوا د اروپا او افريقا لويو وچو احاطه کړی دی.

شمال خواته تر شمالي منجمد سمندر او سوېل ته د انتارکتيکا په لويې وچې پورې نښتی دی. دا دوه سمندرونه (آرام سمندر او د اطلس سمندر) زړه يا پخوانۍ نړۍ له نوې نړۍ څخه جلا کوي.

د سمندرونو اوبه تروې دي او د څښلو لپاره نه استعماليږي. کله چې وريځې د سمندرونو له خوا د وچې خواته راشي، په غرونو کې د واورې او باران لامل گرځي. له غرونو څخه سيندونه سرچينه اخلي او هوارو سيمو خواته بهيږي. د سيندونو په واسطه کرنيزې ځمکې خړوبه کيږي. د سيندونو پاتې اوبه په سمندرونو کې توييږي. کله چې د سيندونو اوبو د مالگې د کانونو له سيمو څخه تيريږي او يوه برخه مالگه په کې اوبه کيږي. دا مالگه د سيندونو په واسطه سمندرونو ته وړل کيږي. او په دې توگه د سمندرونو اوبه تروې کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زده کوونکي دې په دوو ډلو ووېشل شي. هره ډله دې آرام سمندر او اطلس سمندر د نقشې له مخې په غور ســره وګـوري، چــې دا دواړه په کومو برخو کې سره نښتي دي. وروسته دې هره ډله خپلې اړونده موضوع ګانې د ټولګي په وړاندې خپلو ټولګیوالو ته ولولي.

پوښتنې:

۱ – په ترتیب سره د نړۍ د لویو سمندرونو نومونه واخلئ؟

۲ – پخوانۍ او نوی نړۍ څه توپیر لري؟

۳ – ولې د سمندرونو اوبه تروې دي؟

د ټولګي څخه د باندې د زده کوونکو فعالیت:

سمندرونه موږ او تاسوته څه ګټه لري، په دې هکله پنځه کرښې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شلوېښتم لوست

د هند سمندر

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

ساحل	د سمندر څنګ یاد رود غاړه
براعظم	لویه وچه
سوداګري	تجارتي
لېږدول	وړل

موخه:

زده کوونکي دې د هند د سمندر موقعیت وپېژندلی شي.

– هغه هېوادونه چې له هند سمندر سره نږدې واقع دي، نومونه یې واخلئ؟

زموږ هېواد ته ډېر نږدې سمندر د هند سمندر دی. د هند سمندر د شمال له خوا څخه د آسیا له لویې وچې سره نښتی دی. د سوېل له پلوه له انتارکتیکا سره نښتی دی. د لویدیځ له خوا نه د افریقا له لویې وچې سره نښتی دی او د ختیځ له خوا له استرالیا او اوقیانوسیې او آرام سمندر سره نښتی دی. د آسیا په براعظم کې د هند له سمندر سره نښتي هېوادونه له پاکستان، هند، بنګله دېش او اندونیزیا څخه عبارت دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه هېوادونه چې د سمندر په خوا کې پراته دی، خلک يې کولای شي د کوم هېواد له مخنيوي پرته په اوبو کې هرې خواته تګ راتګ وکړي. په سمندرونو کې د سوداګرۍ مالونه د بېړيو په واسطه په ډېره ارزانه بيه له يوځای نه بل ځای ته ليږدول کيږي. د سمندرونو ترڅنګ ځيني اوسيدونکي د کبانو په ښکار بوخت دي.

د زده کوونکو هره ډله دې د لويوالي او کوچنيوالي لــه مخــې د سمندرونو نومونه په ترتيب وليکي او په ټولګي کې دې نــورو تــه ولولي.

پوښتنې:

د سمو جملو په وړاندې په پنسل باندې د (ص) توری او د غلطو جملو په خــوا کــې د (غ) توری وليکی.

١– د هند سمندر له افغانستان سره نښتی دی. (   )

٢– د هند سمندر د آسيا د براعظم سهيل خواته پروت دی. (   )

٣– د هند سمندر د انتارکتيکا په شمال کې پروت دی. (   )

۴– د افريقا د براعظم ختيځ خواته د هند سمندر پروت دی. (   )

په سمندرونوکې د سړک جوړولو لګښت نشته. بېړۍ هرې خواته په ازادانه ډول تګ او راتګ کولای شي او همدارنګــه په يوې بېړۍ کې ډېر زيات مالونه وړل او راوړل کېږي. له دې لــه امله له دې لارې د سوداګرۍ د مالونو کرايه ډېره ټيټه تماميږي.

له ټولګي نه دباندې د زده کوونکو فعاليت:

هغه هېوادونه چې سمندر ته نږدې پراته دي په کوم دليل کولای شي آزادانه هر ځای ته تګ راتګ وکړي. خپل دلايل وليکئ او سباته يې خپلو ټولګيوالو ته وړاندې کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو ځلويښتم لوست

شمالي منجمد سمندر

منجمد	كنگل شوى، كنگل
شمالي قطب	دځمكې په شمال كې ورروستنۍ برخه
جنوبي قطب	د ځمكې سهيل خواته ورروستنۍ برخه
سايبريا	د روسيې په شمال كې د يوځاى نوم دى، چې د شمالي منجمد سمندر ترڅنگ پروت دى

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

موخه:
- زده كوونكي دې شمالي منجمد (كنگل شوى) سمندر وپېژني.

- شمالي منجمد سمندر په كوم ځاى كې پروت دى؟

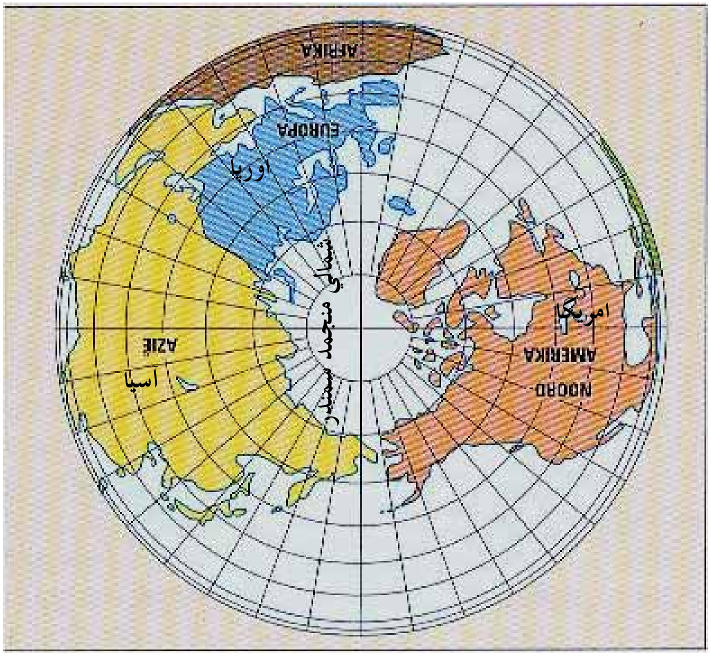

شمالي منجمد سمندر تر ټولو سمندرونو كوچنى دى او د آسيا، اروپا او امريكا د لويو وچو شمال ته پروت دى. خرنگـه چې په جنوبي قطب كې شپږ مياشتې ورځ او شپږ مياشتې شپه وى، په شمالي قطب كې هم شپږ مياشتې شپه او شپږ مياشتې ورځ وي. ددې سيمې هوا ډېـــره

(c) ketabton.com: The Digital Library

سړه ده. د جنوبي قطب په خلاف په شمالي قطب کې سمندر یا اوبه شته، چې تل د کنګل پــه څېر وي. یوازې کنګـل ماتوونکي بېړۍ کولای شي په هغې کې تر یوه ځایه پورې تـګ راتـګ وکړي. شمالي منجمد سمندر ته نیږدې هېوادونه په آسیا کې د روسیې، سایبریا، په اروپا کې د فنلیند او ناروې هېوادونه او په امریکا کې د کانادا هېواد دی.

د(۷۲)، (۷۶) او (۸۸) مخونو نقشه په غور له مخې تیره کړئ. هغه هیوادونه چې د شمالي منجمد سمندر تر څنګ پراته دي نومونه یې واخلئ.

پوښتنې:

۱– شمالي منجمد سمندر د ځمکې په کومه برخه کې موقعیت لري؟

۲– کوم هېوادونه له شمالي منجمد سمندر سره نږدې پراته دي.؟

۳– د شمالي منجمد سمندر په څلورو خواوو کې کومې سیمې پرتې دي؟

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

د سمندرونو د ګټو په باره کې څو کرښې د مقالې په څېر ولیکئ.

SS(P)0407

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه څلویښتم لوست

ځمکه او د هغې شکل

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

ځوړند	ځړېدلی
ځل	وار، نوبت

موخه:
- زده کوونکي دې ځمکه او د هغې شکل وپېژني.

– ځمکه چې موږ ژوند په کې کوو، څه ډول شکل لري؟
– انسانانو لومړی د ځمکې په هکله څه فکر کاوه؟

ځمکه گرد شکل لري. لومړی انسانانو داسې فکر کاوه چې ځمکه هواره ده او انسانان د یو مسطح هوار جسم د پاسه ژوند کوي. پخوانیو هندیانو ځمکه د یوې پاني او یا تختې په څېر گڼله، چې هغه د یوه فیل پر شا باندې پرته ده. بابلیانو ځمکه هواره گڼله او داسې عقیده یې درلوده، چې هغه د یوه غوایي د ښکر د پاسه ایښې ده.

له میلاد څخه د مخه په (۵۳۰) کال کې فیثاغورث د لومړي ځل لپاره د ځمکې په گرد والی باندې وپوهید. د ارسطو په نامه یوبل پوه د ځمکې کرویت د خسوف یعنې د میاشتې د تندر له نیولو څخه ثابت کړ او ویې ښوده چې ځمکه گردې ده.

نن ورځ د علومو د پرمختگ له مخې د اثابته شوې ده چې ځمکه کروي یعنې گرده ده او په هواکې د خدای (ج) په قدرت سره ځوړنده ده.

د ځمکې د کرې د ښه پېژندلو لپاره د هغې پرمخ باندې د طول البلد او عرض البلد فرضي کرښې رسم شوي دي چې د استوا کرښه د هغو له جملې څخه شمېرل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استوا کرښه:

د استوا کرښه څه شی دی او ځمکه په څو برخو وېشي؟

استوا یوه فرضي کرښه ده او د ځمکې کره یې چې مـــوږ د هغې پرمخ ژوند کوو، په دوو برخو یعنې شمالي نیمې کـــرې او جنوبي نیمې کرې باندې وېشلې ده. د استوا له کرښې څخه تـــر شمالي قطب پورې شمالي نیمه کره او د استوا له کرښې څخه تر جنوبي قطب پورې د جنوبي نیمې کرې په نامه یادیږي.

د لمر وړانګې په کال کې دوه ځلې یو وار د وري د میاشـــتې په لومړۍ ورځ او بله پلا د تلې د میاشتې په لومړۍ ورځ د استوا په کرښه باندې عمود ځلیږي، چې له دې امله د شپې او ورځې اوږدوالی سره برابریږي یعنې ۱۲ ساعته ورځ او ۱۲ ســـاعته شپه وي.

د استوا کرښې ته د صفر درجې عرض البلد هم وایي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د زده کوونکو هره ډله دې د ټـولګی د مخه یا د ښوونځی په انګړ کې یوه دایره جوړه کړي. د دایرې په دننه کې دې څو تنه د استوا کرښه داسې تمثیل کړي چې جنوبي او شمالي نیمې کړې وښیي.

پوښتنې:

لاندې جملې بشپړې کړئ.

۱- .... له میلاد څخـه د مخه په ۵۳۰ کال کې د ځمکــې پــه کرویت پوه شو.

۲- ارسطو د ځمکې کرویت د .... له لارې ثابت کړو.

۳- هغه فرضي کرښه، چې د ځمکې کره په دوو شمالي او جنوبي نیمو کرو بانــدې وېـــشي، د .... په نامه یادېږي.

۴- د استوا کرښې ته په پاملرنې سره افغانستان په .... نیمه کـره کې پروت دی.

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

د خپلو مشرانو په مرسته د ځمکې کره رسم کړئ او په هغې کې د استوا کرښه ، شمالي او جنوبي نیمې کرې په نښه کړئ او بله ورځ یې په ټولګي کې ولولئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

درې څلويښتم لوست

طول البلدونه او عرض البلدونه

موخه:

- زده کوونکي دې طول البلدونه او عرض البلدونه و پېژني.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

غولی	انګړ، صحن
تمثيل	په عملي توګه د يو کار ښوول

- د طول البلد مبداء له کوم ځاى څخه تېرېږي؟
- د ځمکې دکرې په مخ باندې د عرض البلد څو کرښې موجودې دي؟

د ځمکې کره د يوې بلې فرضي کرښې په واسطه، چې طول البلد نومېږي په ختيځو او لويديځو دوونيمو کـرو باندې وېشل کېږي. دغه فرضي کرښه چې د لندن ښار لـه ګرينويچ څخه تېرېږي، د طول البلد د صفر درجې په نامـه يادېږي. طول البلدونه له شمالي قطب څخه پيل او ترجنوبي قطب پورې غځېدلي دی.

د هغوی مبداء د لندن د ګرينويچ د طول البلد له صفر درجې څخه پيـل (١٨٠) درجــې ختيځ خواته او (١٨٠) درجې لويديځ خواته پراته دي، چې ټول د طول البلد (٣٦٠) درجــې کېږي . د طول البلدونو د فرضي کرښو له مخې وخت ټاکلی شو.

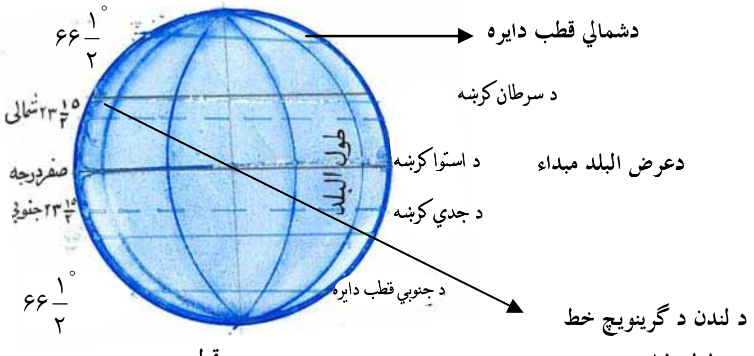

(c) ketabton.com: The Digital Library

عرض البلد:

عرض البلدونه هغه فرضي کرښې دي چې مبدا يې د استوا کرښه ده او ځمکه په دوو شمالي او جنوبي نيمو کرو باندې وېشي. دغه کرښې د موازي کرښو په نامه هم يادوي، ځکه چې تل په موازي شکل پرتې وي او يو بل نه قطع کوي. د عرض البلدونو شمېر (۱۸۰) درجو ته رسېږي چې (۹۰) درجې يې په شمالي نيمه کره او (۹۰) درجې نور يې په جنوبي نيمه کره کې پراته دي. د عرض البلدونو له فرضي کرښو څخه په ګټه اخيستنې کولای شو د يوې سيمې سوړوالی او تود والی او د هغې موقعيت پيداکړو.

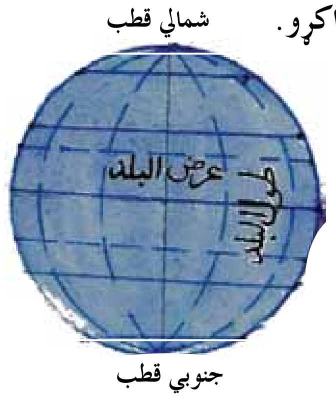

د زده کوونکو هره ډله دې د لوست غوره مطلبونه په لنډه توګه ووايي. د زده کوونکو هره ډله دې د (۷۱) مخ له نقشې څخه په کار اخيستلو د عرض البلدونو مبدا پيدا کړي چې له کومو لويو وچو څخه تېرېږي.

پوښتنې:

لاندې جملې بشپړې کړئ.

۱- هغه فرضي کرښه چې شمالي او جنوبي قطب سره نښلوي د........... په نوم ياديږي.

۲- هغه فرضي کرښه چې ځمکه په دوو شمالي اوجنوبي نيمو کرو باندې وېشي د........ په نوم ياديږي.

۳- د ځمکې پرمخ د عرض البلد څو کرښې موجودې دي.

له ټولګي د باندې فعاليت:

د ځمکې کره رسم کړئ او په هغې کې عرض البلدونه په نښه کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلور څلوېښتم لوست

د ځمکې حرکتونه

موخه:

- زده کوونکي دې د ځمکې وضعي او انتقالي حرکتونه وپېژني.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

بشپړ	مکمل، پوره، تکميل
کرښه	خط،ليکه

- د عرض البلدونو او طول البلدونو په هکله څه پوهېږئ؟
- ځمکه څو ډوله حرکتونه لري؟

د ځمکې کره دوه ډوله حرکت لري، چې يو يې د وضعي اوبل يې د انتقالي حرکت په نومونو يادېږي.

ځمکه په ۲۴ ساعتونو کې يو وار د خپل فرضي محور پر شاوخوا څرخېږي، چې دې ډول حرکت ته وضعي حرکت وايي او د همدې حرکت له مخې شپه او ورځ پيداکېږي.

ځمکه په (۳۶۵) ورځو او ۶ ساعتونو کې د لمر پر شاوخوا باندې خپل انتقالي حرکت سرته رسوي، چې دې ډول حرکت ته د ځمکې انتقالي حرکت وايي. ددې حرکت له مخې چې د لمر په شاوخوا گرځي، دکال څلور فصلونه منځ ته راځي. د څلورو کلونو په تېريدو سره يو کال ۳۶۶ ورځې کيږي او هغه کال چې ۳۶۶ ورځې وي دکبيسه کال په نامه يادېږي.

د ځمکې انتقالي حرکت

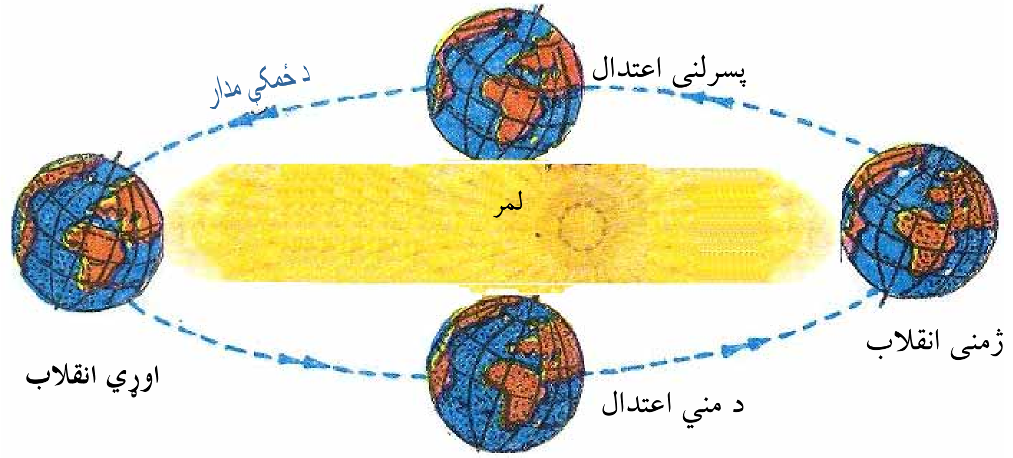

(c) ketabton.com: The Digital Library

د زده کوونکو هره ډله دې د لوست غوره مطلبونه را لنډ کړي او یو له بله سره دې خبرې پرې وکړي.

پوښتنې:

لاندې جملې بشپړې کړئ.

۱– د ځمکې کره .... حرکتونه لري.

۲– ځمکه په .... یو وار دخپل فرضي محور په شاوخوا څرخې چې دغه حرکت د.................... په نوم یادوي.

۳– ځمکه په (۳٦۵) ورځو .... کې خپل انتقالي حرکت بشپړوي.

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

د ځمکې کره رسم او طول البلدونه په کې وښیئ.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library